

Konditionsgranskning och underhållsplan för skärgårdskapell i Åbolands skärgård

Aspö, Jurmo och Nötö

Joakim Isaksson och Anton Nordberg

Examensarbete för byggmästarexamen (YH)

Utbildningen för byggnads- och samhällsteknik

Ekenäs 2021

EXAMENSARBETE

Författare: Joakim Isaksson och Anton Nordberg

Utbildning och ort: Byggnads- och samhällsteknik, Byggmästare (YH), Raseborg

Inriktningsalternativ/Fördjupning:

Handledare: Towe Andersson

Titel: Konditionsgranskning och underhållsplan för skärgårdskapell i Åbolands skärgård.
Aspö, Jurmo och Nötö.

Datum: 26.04.2021

Sidantal: 87

Bilagor: 0

Abstrakt

Detta är ett examensarbete för byggmästare (YH) – examen. Examensarbetet är till sin omfattning 10 studiepoäng.

Detta examensarbete är ett beställningsarbete av Pargas kyrkliga samfällighet.

Målet med arbetet är att framställa en konditionsrapport och underhållsplan för skärgårdskapellen på Aspö, Jurmo och Nötö. Arbetet ska kunna användas av församlingarna och samfälligheten för att klargöra vilka åtgärder som krävs för att bibehålla kapellens kondition och funktionsduglighet.

Arbetet presenterar kapellens historia och nuläge samt de anvisningar som förfaller skyddade objekt i samband med ändring eller renoveringsarbeten. Rapportdelen av arbetet analyserar kapellens nuvarande kondition samt vilka åtgärder som ska vidtas omedelbart och presenterar en 10-årsplan över vilka arbeten som bör göras för att bibehålla kapellens kondition och funktionsduglighet.

Språk: svenska

Nyckelord: konditionsgranskning, kapell, skärgård, skyddade objekt

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Joakim Isaksson ja Anton Nordberg

Koulutus ja paikkakunta: Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka, Rakennusmestari (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot:

Ohjaaja(t): Towe Andersson

Nimike: Saaristokappellien kuntotarkastus ja kunnossapitosuunnitelma Turunmaan saaristossa. Aspö, Jurmo ja Nötö.

Päivämäärä: 26.04.2021

Sivumäärä: 87

Liitteet: 0

Tiivistelmä

Tämä on rakennusmestari (AMK) – tutkintoon kuuluva opinnäytetyö, joka on 10 opintopisteen laajuinen.

Tämä opinnäytetyö on tehty tilaustyönä Paraisten seurakuntayhtymälle.

Työn tavoitteena on laatia kuntokartoitus sekä huoltosuunnitelma Aspön, Jurmon ja Nötön saaristokappeleille. Työ on tehty käytettäväksi seurakunnissa sekä seurakuntayhtymässä selvennyksenä tarvittavista toimenpiteistä kappeleiden kunnon ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi.

Työssä esitellään kappeleiden historiaa ja nykytilannetta sekä ohjeistuksia, jotka koskevat suojeltujen kohteiden muutos- ja korjaustöitä. Työn raporttiosuudessa analysoidaan kappeleiden nykyistä kuntoa sekä mitä toimenpiteitä pitäisi tehdä kappeleiden kunnon ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: kuntotarkastus, saaristo, kappelit, suojeltuja rakennuksia

BACHELOR'S THESIS

Author: Joakim Isaksson and Anton Nordberg

Degree Programme: Building and Construction Management, Raseborg

Specialization: Civil Engineering

Supervisor(s): Towe Andersson

Title: Condition Review and Maintenance Plan for Chapels in the Finnish Archipelago.
Chapels on Aspö, Jurmo and Nötö.

Date: 26.04.2021

Number of pages: 87

Appendices: 0

Abstract

This is a Degree Thesis of the Bachelor's Degree in Building and Construction Management. The extent of the Degree Thesis is in total 10 ECTS.

This thesis was commissioned by the Parainen Parish Union of the Lutheran church of Finland.

The goal of this thesis is to create a maintenance plan for each chapel. This report will be used by the different congregations to establish what renovations and or changes needs to be done to ensure the chapels continued upkeep and functionality.

This thesis will also present the history of the different chapels and to what extent they are being used today. This work will also present different laws and regulations that are associated with protected cultural buildings in Finland.

Language: Swedish

Key words: condition review, chapels, archipelago, protection of historical buildings

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och målsättning.....	2
1.2	Pargas kyrkliga samfällighet.....	3
2	Museiverkets anvisningar för skyddade objekt	3
3	Underhåll av kulturhistoriska byggnader.....	4
3.1	Klimat.....	5
3.2	Inneklimat och fukt.....	6
4	Introduktion till konditionsrapporten.....	9
5	Nötö	10
5.1	Kapellets historia.....	10
5.2	Kapellet	11
5.3	Konditionsgranskning.....	12
5.3.1	113 - Dränering	12
5.3.2	122 - Grunden	12
5.3.3	1221 - Sockel	13
5.3.4	1223 - Bottenbjälklag.....	14
5.3.5	123 - Stomme	15
5.3.6	1232 - Bärande väggkonstruktioner	16
5.3.7	124/1241 - Fasader, Yttervägg	16
5.3.8	1241.1 - Fasad mot väst (Framsidan).....	16
5.3.9	1241.2 - Fasad mot söder	17
5.3.10	1241.3 Fasad mot öst.....	18
5.3.11	1241.4 - Fasad runt sakristian.....	19
5.3.12	1241.5 - Fasad mot norr	20
5.3.13	1241.6 - Fasad klocktorn.....	22
5.3.14	1242/1243 - Fönster och dörr	24
5.3.15	126 Vattentak	29
5.4	Underhållsbasis för Nötö kapell	32
5.4.1	Nötö underhållsplan 1 - 5 år.....	32
5.4.2	Nötö underhållsplan 5 - 10 år	33
6	Aspö.....	34
6.1	Kapellets historia.....	34
6.2	Kapellet	35
6.3	Konditionsgranskning.....	36
6.3.1	113 - Dränering	36
6.3.2	122 - Grunden	36

6.3.3	1221 - Sockel	37
6.3.4	1223 - Bottenbjälklag.....	39
6.3.5	123 - Stomme	39
6.3.6	1232 - Bärande väggkonstruktioner	40
6.3.7	124/1241 - Fasader, Yttervägg.....	41
6.3.8	1241.1 - Fasad mot väst (Framsidan).....	41
6.3.9	1241.2 - Fasad mot söder	41
6.3.10	1241.4 - Fasad mot öst.....	44
6.3.11	1241.4 - Fasad mot norr	45
6.3.12	1242 - Fönster	47
6.3.13	1243 - Dörrar	51
6.3.14	126 - Vattentak.....	53
6.3.15	131 - Interiör.....	56
6.4	Underhållsbasis för Aspö kapell.....	58
6.4.1	Aspö Underhållsplan 1 – 5 år	58
6.4.2	Aspö underhållsplan 5 – 10 år.....	59
7	Jurmo.....	60
7.1	Kapellets historia.....	60
7.2	Kapellet	60
7.3	Konditionsgranskning.....	61
7.3.1	113 - Dränering	61
7.3.2	112 – Grunden	62
7.3.3	1221 - Sockel	62
7.3.4	1223 - Bottenbjälklag.....	63
7.3.5	123 - Stomme	63
7.3.6	1232 - Bärande väggkonstruktioner	64
7.3.7	124/1241 – Fasader, Yttervägg	65
7.3.8	1241.1 - Fasad mot väst.....	66
7.3.9	1241.2 - Fasad mot söder	67
7.3.10	1241.3 - Fasad mot öster.....	68
7.3.11	1241.4 - Fasad mot norr	68
7.3.12	1242/1243 - Fönster och dörr	70
7.3.13	126 - Vattentak.....	74
7.4	Underhållsbasis för Jurmo kapell.....	78
7.4.1	Jurmo underhållsplan 1 – 5 år	78
7.4.2	Jurmo underhållsplan 5 – 10 år	79
8	Sammanfattning och diskussion.....	80
9	Källförteckning.....	81

1 Inledning

Bevaringen av skärgårdskapellen på Aspö, Jurmo och Nötö i Åbolands skärgård var ett kombinerat initiativ ifrån de bosatta på öarna och Pargas kyrkliga samfällighet att anhålla om en konditionsrapport. Rapportens mål är att klargöra vilka åtgärder som måste tas för att bevara kapellen och säkerställa kapellens funktionsduglighet för framtida generationer.

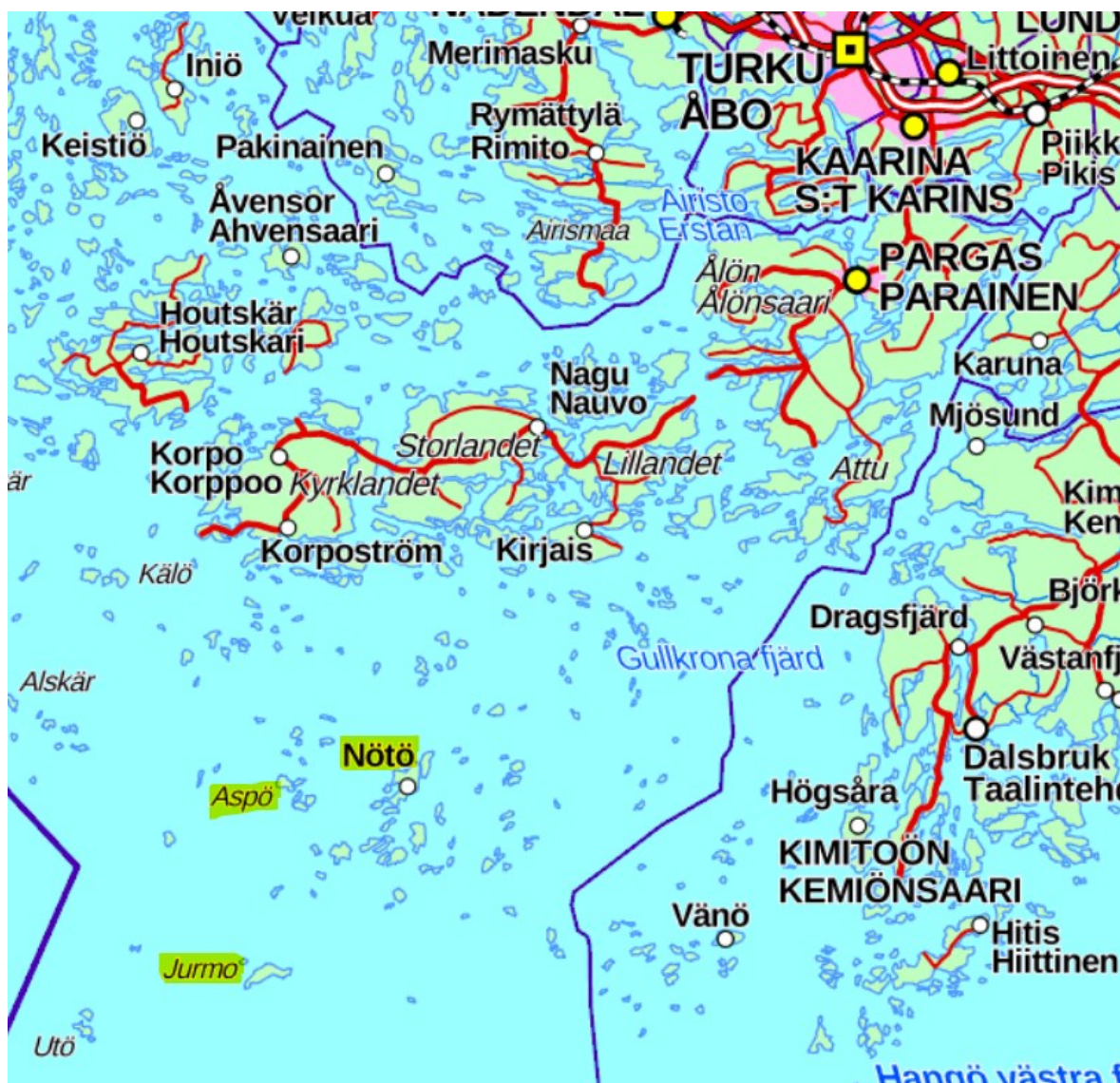
Det finska kulturarvet är något som är skyddat av grundlagen och vi har instruktioner i Finland vars uppgift är att skydda, dokumentera, producera och förmedla information om våra olika kulturarv. Men det tillfaller i många fall på initiativet av de lokala samhällena att lyfta fram och värna om att åtgärder görs för att bevara ett kulturarv.

Fastighetschefen för Pargas kyrkliga samfällighet, Jim Karlsson tog kontakt med yrkeshögskolan Novia i Raseborg för att erbjuda uppdraget som ett examensarbete för studerande. Vi skribenter, Joakim och Anton har ett delat intresse för skärgården, kulturarv och restaurering av byggnader. Därför beslöt vi oss att tillsammans ta an detta uppdrag.

Detta arbete börjar med en genomgång av Pargas kyrkliga samfällighets verksamhet och museiverkets anvisningar för skyddade objekt. Sedan går arbetet in på bevarandeteori och anvisningar för kulturhistoriska byggnader. Efter bevaringsanvisningarna presenteras konditionsgranskningen och dess sammanhängande underhållsplaner. Arbetet är fördelat mellan de två skribenterna jämt. Teoridelen av detta arbete är i huvudsak skriven av Anton och rapportdelen av arbetet är i huvudsak skriven av Joakim.

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med detta examensarbete är att framföra en grundlig genomförd konditionsgranskning och 10 års underhållsplan för de olika skärgårdskapellen på Aspö, Nötö och Jurmo. Målet är att Pargas kyrkliga samfällighet utifrån konditionsgranskningen ska få en klarhet i kapellens kondition och kunna använda detta examensarbete som en referens vid planeringen av eventuella renoveringar och underhållsåtgärder av kapellen.

Figur 1.1 Karta över delar Åboland skärgård och placeringen av öarna Aspö, Nötö och Jurmo. (Taget från <https://kartta.museoverkko.filang=sv>, 2021)

1.2 Pargas kyrkliga samfällighet

Pargas kyrkliga samfällighet är bildat tillsammans av Länsi-Turunmaan suomalainen seurakunta och Väståbolands svenska församling. De ovannämnda församlingarnas fastigheter, markområden, den kyrkliga personal- och ekonomiförvaltningen samt gravgårdsförvaltningen sköts och ägs av den kyrkliga samfälligheten. Dessa församlingar har totalt 18 fast anställda och har även 6 sommararbetare och 6 säsonganställda. (Intervju Jim Karlsson 13.1.2021)

• Kyrkor och kapell – Kirkot ja kappelit	10 st/kpl (11 st/kpl)	ca/n. 2900 m2
• Övriga kyrkliga byggnader - Muut kirkolliset rakennukset	16 st/kpl (kyrkstaplar, byggnader på begravningsplatser, bårhus)	
• Prästgårdar - Pappilat	5 st/kpl	ca/n. 1345 m2
• Församlingshem - Seurakuntakodit	5 st/kpl	ca/n. 3234 m2
• Läbergårdar - Leirikeskukset	2 st/kpl (byggnader 6 st)	ca/n. 1278 m2
• Aktielägenheter	7 + 2 st/kpl	ca/n. 509 m2
• Bostadsfastigheter – Asuinrakennukset	14 st (inkl. kantorsgårdar/församlingsstuga/prästgård/arendatorsbostad/annexet)	
• Solgårdsfonden	26 bostäder (2 radhus, 1 parhus, underhållsbyggnad)	ca/n. 948 m2
• Övriga byggnader – Muut rakennukset	35 st/kpl	
• Arrendeområden – Maavuokra-alueet	73 st/kpl (arrendetomter/likarrenden/jaktområden)	
• Skogsbruksområden - Metsänhoitoalueet	ca 330 ha	
• Markområden – Maa-alueet	ca 560 ha	
• Vattenområden – Vesi-alueet	ca 120 ha	

Figur 1.2 Pargas kyrkliga samfunds fastigheter (Pargas kyrkliga samfund, 2020)

2 Museiverkets anvisningar för skyddade objekt

Kapellkyrkorna på Aspö, Jurmo och Nötö är alla skyddade objekt enligt *Kyrkolagen (1054/1993)* som definierar att alla kyrkliga byggnader uppförda före 1917 är skyddade objekt enligt lag. Syftet med att skydda kyrkliga objekt är att trygga och bevara kyrkligt byggda kulturmiljöer samt bevarande av det finska kulturarvet. Utöver den skyddade kyrkobyggnaden räknas även byggnadens gårdsområde samt intern fast inredning, målningar och konstverk som skyddade. Inom begreppet ”kyrkliga byggnader” ingår även klockstaplar, jordfästnings- och gravkapell samt andra jämförbara byggnader som tillkommer en begravningsplats. Även närliggande kyrkotomter, inhägnader och portar som hör till en kyrkotomt, begravningsplats eller hjältegrav är skyddade enligt kyrkolagens skyddsanordningar.

Beslutsfattande av kyrkoskydd görs av kyrkostyrelsen. Kyrkostyrelsen tar även fasta vid ändrings – eller renoveringsprojekt. Ifall ett beslut görs om väsentliga ändringar, rivning av ett objekt eller att användningsändamålet av en skyddad kyrklig byggnad ändras skall Museiverket kontaktas så att de har möjligheten att yttra sig i ärendet innan åtgärder tas. Detta på basis av att byggnaden varit i bruk minst 50 år. (Kyrkolagen 1054/1993, 14 kap, 5 a §)

Museiverkets roll i samband med reparationsprojekt av skyddade kyrkliga byggnader är att fungera som en expertmyndighet. Museiverket med hjälp av dess stora kulturarkiv kan ge råd om hur ett reparationsprojekt ska utföras.

3 Underhåll av kulturhistoriska byggnader

I detta kapitel behandlas underhåll av kulturhistoriska byggnader på basen av dess kulturhistoriska värde. Därtill görs en genomgång av de faktorer som påverkar ett inomhusklimat och vilka åtgärder som bör tas för att säkerställa ett gott bevarande klimat.

Underhållet av äldre och speciellt historiska byggnader är olika beroende på dess miljö, ålder och användning. Nivån av underhållet av en historisk byggnad är sammankopplat med byggnadens historiska värde. En historisk konstruktion värderas på basen av många olika områden. Per Lierud och Axel Unnerbäck definierar i sitt verk *Kulturhistorisk värdering av bebyggelser* (2002) att en byggnad efter att det blivit historisk värderat, ges ett historiskt värde på vilket ambitionsnivån av bevarandet kan definieras. På basen av byggnadens historiska egenskaper samt dess estetiska och socialt engagerande egenskaper skall ett val göras för ambitionsnivån för bevarande, dokumentation och vård av byggnaden. Olika aspekter av en bebyggelse kan ha olika ambitionsnivåer för bevarande. Exempelvis ett konstverk eller föremål inne i en byggnad kan värderas högre jämfört med själva byggnadskonstruktionen som föremålen befinner sig i. Målet med att ange en ambitionsnivå är i sin enkelhet att säkerställa att en byggnad eller objekt med ett högt kulturhistoriskt värde får ett skydd som ligger på samma nivå. (Lierud & Unnerbäck, 2002, s.27)

Gällande skärgårdskapellen på Aspö, Jurmo och Nötö som är byggnader som redan blivit historiskt värderade och är kulturhistoriskt skyddade faller fastställande av ambitionsnivån och initiativet för vården av byggnaderna huvudsakligen på Pargas kyrkliga samfällighet. Museiverket, som fungerar som en expertmyndighet och ansvarar för översynen av skyddade byggnader inblandas och informeras när väsentliga ändringar görs till ett skyddat objekt.

Men det är alltid klokt att inkludera Museiverket i samband med mindre reparationer eftersom de kan ge råd om hur ett reparationsprojekt ska genomföras. (Museiverket, 2021)

I en historisk byggnad är det oftast flera objekt som bidrar till byggnadens kulturhistoriska värde. Speciellt kyrkliga byggnader vars interiör i form av föremål, målningar och möblering ofta kan ha ett större kulturhistoriskt värde än själva byggnadskonstruktionen. Därför är det viktigt att i samband med underhållet av kulturhistoriska byggnader noggrant definiera och dokumentera vilka åtgärder som tas. Det är viktigt att säkerställa att inte rutinmässiga underhållsåtgärder leder till oönskade följor, vilket Lierud och Unnerbäck betonar;

”så att man inte riskerar att en rutinmässig underhållsåtgärd, t.ex. invändig ommålning, förstör autenticiteten i bevarade ytskikt-kanske den värdefullaste egenskapen i just den byggnaden.” (Lierud & Unnerbäck, 2002, s.20)

När vi talar om det kulturhistoriska värdet av en byggnad är det skäl att lyfta fram betydelsen av det byggnadsmaterial som används. Användningen av de korrekta materialen i vården av en byggnad ökar dess autenticitet både ifråga om sin ursprunglighet och äkthet i samband med dess historiska värde. Även den gamla tekniken som använts i det material som byts ut kan ge värdefull historisk kunskap och om man vill bibehålla en historisk autenticitet är det skäligt att kontakta en fackman med respekt för den ursprungliga tekniken och originalmaterialet att utföra reparationen. (Lierud & Unnerbäck, 2002, s.51,54)

3.1 Klimat

Klimatet runt skärgårdskapellen på Aspö, Nötö och Jurmo är bland det mest utsatta miljöerna vi har i Finland. Kapellen är inte bara utsatta på basen av deras omgivning utan även i deras placering. Vi möter olika klimatomständigheter beroende om byggnaden är nära havet, vid sjöar, skogen eller i en stad.

I verket *Vandrande fukt. Strålande värme. så fungerar hus* (2002) av Carl-Eric Hagentoft framförs att nerbrytningsprocessen av material kan delas in i tre kategorier.

Fysisk nerbrytning. Nerbrytning som sker då temperatur- eller fuktinnehållsförändringar påverkar ett materials dimensionerande egenskaper och orsakar på så vis skada. Exempelvis då trä växer och krymper beroende på temperatur eller fuktinnehåll. Skada kan ske också då vatten inträngt i ett material fryser och expandera så att materialet spricker.

Kemisk nerbrytning. Nerbrytning som sker då ett ämne i miljön reagerar med ett material som med tiden försämrar det materialets egenskaper. Exempelvis korrosion av metaller är en form av kemisk nerbrytning, eller då ett nytt koppartak ärgar och får sin mattgröna färg.

Biologisk nerbrytning. Nerbrytning orsakat av bakterier, insekter och andra djur. Oftast på organiska material.

Om vi tittar närmare på det varierande nordiska skärgårdsklimaten med dess årstider, hårda vindar och regn så är det en kombination av alla tre som gör skärgårdsklimatet speciellt förödande i sin fysiska nerbrytningsförmåga. I skärgården och längs med kusten där byggnader oftast uppförs på väldigt utsatta platser är det oftast vinden som är orsak till många problem och skador. Vinden har en förmåga att öka de fysiska nerbrytningseffekterna av olika nederbörd i form av regn, hagel och snö. Regn i form av slagregn, som är en kombination av vind och regn där vatten piskar emot en fasad och med hjälp av vinden trycks in i otätheter i väggkonstruktionen, vilket kan orsaka oväntade fuktproblem. Andra skador som amplificeras av vinden är hagel som faller ner och piskar mot en fasad eller snö som yr in i konstruktion igenom ventilerande öppningar. Byggnader som är självventilerande påverkas också av vinden, ventilationens effektivitet och bekvämlighet kan variera beroende på vindens förhållande till byggnaden. Även den naturliga processen av övertryck och undertryck som skapas runt och i en byggnad då den utsätts för vind är värt att nämna, men är inte väldigt aktuellt i samband med våra skärgårdskapelldå de hålls ouppvärmda och deras innetemperatur vanligtvis speglar det yttre klimatets temperatur. (Hagentoft, 2002, s.127–129)

3.2 Inneklimat och fukt

Klimatet runt och i en byggnad kan inte diskuteras utan att nämna fukt och luftfuktighet. Detta stycke kommer undvika att gå ingående in på fukt och luftfuktighet i byggnader då detta ämne är stort och omfattar många aspekter av byggnadsfysik. Stycket kommer inte heller gå in på korrelationen emellan energieffektivitet och ventilation av byggnader utan kommer försöka sammanfatta teorin om fukt och luftfuktighet i samband med de byggnadsobjekt som detta arbete omfattar. Målet är att ge läsaren en förståelse för varför åtgärder för att hålla den relativa luftfuktigheten möjligast jämn är viktiga. Teorin till detta stycke är sammanfattat från böckerna *Vandrande fukt. Strålande värme. så fungerar hus* (2002) av Carl-Eric Hagentoft och *Tillämpad byggnadsfysik* (2018) av Bengt – Åke Petersson.

Luft har kapaciteten att innehålla olika mängder fukt beroende på det omgivande klimatet och temperaturen. Varm luft har kapacitet att innehålla mera fukt gentemot kall luft. Fukthalten eller den relativa ånghalten i uteluften kommer från vatten som förångas i naturen, såsom hav, sjöar eller markytan. Detta betyder att oftast under sommarmånaderna innehåller utomhusluften mera fukt jämfört med vintermånaderna.

Även olika inomhusklimat har olika fukthalter och respektive ånghalter beroende på temperaturen av inomhusklimatet och vad byggnaden används till. I ett bostadshus är det flera aspekter vilket ökar ånghalten. Människans användning av ett utrymme orsakar automatiskt fukt i form av vår egen utandningsluft, matlagning, klädtorkning eller städning mm. och när vi bygger byggnader idag tar vi detta i beaktande för att skapa ett önskvärt inomhusklimat som inte bara säkerhetsställer ett bekvämt levandeklimat utan också skyddar konstruktionen emot fuktskador. Som vi tidigare framförde är det temperaturen av inomhusluften som avgör hur mycket vattenånga som kan befinna sig i luften och i ett utrymme. Därför är det viktigt att hålla innetemperaturer så jämn som möjligt så att inte vi riskerar att luften tappar sin kapacitet att bära den dåvarande fukt eller ånghalten.

Fuktskador sker ofta i konstruktionen då vi har två klimat som möts på fel ställe. Ett exempel på detta är då vi har varm fuktig luft inifrån en levnadsmiljö som möter ett kallare luftutrymme vilket gör att den varma luften börjar kylas ner så att den inte har samma kapacitet att hålla fukt och vi når en kritisk punkt då luften måste göra sig av med en del av sin vattenånga. När detta sker kallas det för daggpunktstemperaturen, då vattenånga kondenseras till vätska på ytor eller partiklar.

Ett annat vanligt fall är när ett utrymme inte är tillräckligt ventilerat och dess relativa ånghalt ökar antingen igenom tillförseln av mera luft eller igenom utrymmes användning. Ett utrymme som har en väldigt hög fuktighet leder till en ökad risk av mögelbildning i utrymmet.

Vi skyddar våra byggnader genom att kontrollera förhållandet av vårt inneklimat. Detta kan göras antingen genom energianvändningen eller genom olika ventilationssystem i form av maskinell ventilation eller självdragsventilation samt i form av olika fuktskydd som konstrueras i byggnaden. Fuktskydd är material eller materialskikt vars uppgift är att ta hand om förekommande fuktbelastningar i form av vattenånga eller fritt vatten så att det inte kommer i kontakt med konstruktionsmaterial och orsakar fuktskador.

Kapellen på Aspö, Nötö och Jurmo är alla byggnader som inte är uppvärmda och används inte vardagligt. Kapellens inomhusklimat är på så vis direkt korrelerande till utomhusklimatet fast med en viss fördröjning då byggnadernas ventilationssystem är självdragande och byggnaderna inte används dagligen som skulle påverka inomhusklimatet i byggnaden. Byggnaderna har inte heller någon som helst diffusion- eller lufttäta skikt för att styra eller kontrollera fuktvandringen igenom konstruktion, vilket i samband med de äldre skärgårdskapellen är en bra sak då det tillåter fuktvandring in och ut ur byggnaden och stänger inte in fukten. Detta betyder att skyddande av byggnadernas interiör och konstruktion mot skador som kan orsakas av förhöjda fukthalter görs utöver byggnadens egna otätheter igenom regleringen av byggnadens ventilationskapacitet. Alltså att under perioder då fukthalten i utomhusluften är högre såsom på sommaren att tillåta den naturliga fuktbildningen i byggnaden att lämna konstruktionen. Igenom att på sommaren öppna alla ventilationsluckor så att vi får maximal lufttillförsel in och ut ur byggnaden. Och på vintern stänga för ventilationsluckor något för att undvika snö och annat yr in i byggnaden. Målet är på så vis att säkerställa att konstruktionen alltid har kapaciteten att andas. Speciellt i äldre träkonstruktioner sker andningen något mer naturligt då förutom ventilationsöppningar är byggnaden inte väldigt tät och tillåter på så vis att luft passerar igenom grund, väggar, golv och takkonstruktioner naturligt. Ifall byggnaden skulle försökas värmas upp under kallare perioder skulle det vara skäl att stänga de flesta ventilationsöppningarna för att undvika värmeförlust.

4 Introduktion till konditionsrapporten

Konditionsrapportens uppbyggnad följer TALO-2000 (RT 10-10962) klassificering där varje behandlad byggnadsdel klassificeras i olika konditionsklasser 1 till 5, enligt figur 2. I byggnadsanordningen TALO-2000 kategoriseras en byggnads olika konstruktionsdelar genom numrering för att skapa en systematisk uppdelning av byggnaden som granskas. Exempelvis är grunden av en konstruktion numrerad 122 medan byggnadens vattentak är numrerat 126 osv. (RT 10-10962, 2009)

TALO-2000 klassificeringen av konditionsklasserna definieras enligt nedanstående figur.

Konditions klass	Beskrivning
5	Ny eller motsvarar ny; inga åtgärder krävs inom 10 år
4	Bra; lätt underhåll om 6-10 år
3	Tillfredställande; lätt underhåll inom 1-5 år Eller: grundlig reparation inom 6-10 år.
2	Dålig; grundlig reparation inom 1-5 år Eller: utbyte av byggnadsdel inom 6-10 år
1	Svag; utbyte av byggnadsdel inom 1-5 år

Figur 2. Beskrivning av konditionsklasser (RT 103003)

Vid konditionsgranskningen kommer inga konstruktioner att öppnas eller förstöras. Detta innebär att de undersökta byggnadsdelarna studeras endast visuellt. På grund av att kapellen ej är isolerade eller uppvärmda så har vi inte använt oss av fuktmätare eller värmekamera. Granskningsresultaten beskrivs i bild och textformat.

I enlighet med konditionsgranskningen görs även en 10-årsplan som baserar sig på konditionsrapporten, där vi lägger fram vad som måste göras och även ge en uppskattning i när det skulle vara bra att göra det.

Konditionsgranskningarna av objekten gjordes under vecka 9 i mars 2021.

5 Nötö

5.1 Kapellets historia

Nötö kapell omnämns för första gången i skriftliga källor år 1657. Dåvarande kapellet tros ha varit beläget på Mattsbacken närliggande det nuvarande kapellet. Ett nytt kapell byggdes år 1664 på Nötö och finansierades delvis av grevinnan Maria Sophia de la Gardie som i oktober 1664 räddades tillsammans med sitt följe efter att de hamnat i sjönöd utanför Lökholm, ca 10 km sydöst från Nötö (Nikula, 1973, s.193 - 194)

Lokalbefolkningen som bodde på Nötös östra sida ansåg att det kapellet som byggdes år 1664 var beläget för långt borta och man beslöt att ett nytt kapell skulle byggas. År 1756 byggdes det nuvarande Abrahams kapell och invigdes året därpå av Abraham Miödh den äldre som då var kyrkoherde i Nagu. Byggmästaren Hinric Walli som var arbetsledare för kapellbygget dog innan kapellet var färdigt. (Nikula, 1973, s.194 - 198)

Planer på att sälja kapellet till Åbo stads historiska museum gjordes i början på 1900-talet och en skiss på ett nytt kapell ritades av arkitekt Lars Sonck. Men lokalbefolkningen beslöt i stället för att behålla och renovera det gamla kapellet år 1928. År 1956 restaurerades kapellet inför dess 200-årsjubileum och år 1971 rödmyllades kapellet och även en restaurering av kapellets invändiga målningar gjordes. (Nikula, 1973, s.198)

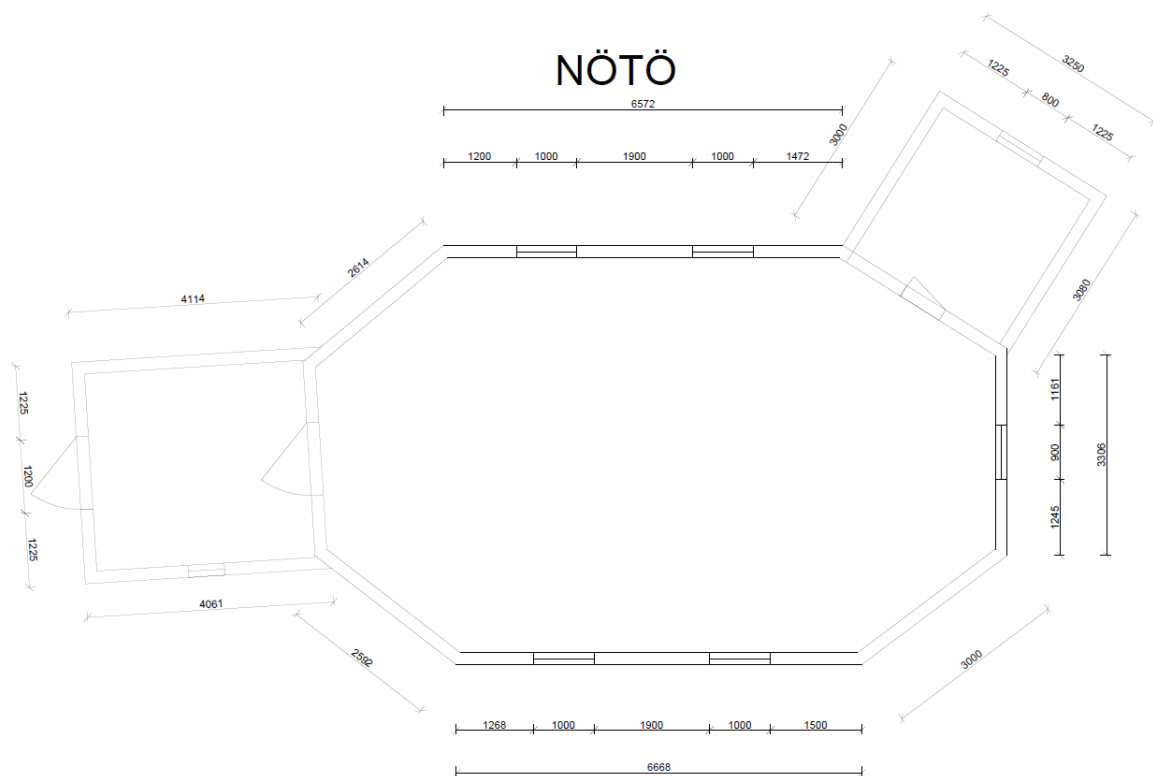
Figur 3 Nötö kapell (Isaksson 2021)

5.2 Kapellet

Kapellet är en träkyrka byggd av stock och grunden är byggd ut av stora hörnstenar med mindre naturstenar murade emellan hörnstenarna. Fasaderna är brädfodrade med locklistpanel. Taken är belagda med filt och takkonstruktionerna är en kombination av valmat tak och sadeltak. (Nikula, 1973, s.195)

Kapellet är 94 m² stort och är utformat så att huvudbyggnaden är en lång åttkantig byggnad med en förstuga i västra gaveln och en sakristia i nordöstra hörnet. I gaveln av förstugan hänger kyrkklockan.

Kapellet är inte uppvärmt och är självventilerande. Kapellet används till största delen under sommarmånaderna för gudstjänster. Kapellet kan vid behov användas under hösten, vintern och våren men detta enligt resurserna från lokalbefolkningen.

Figur 4 Ritning över Nötö kapell (Isaksson 2021)

5.3 Konditionsgranskning

5.3.1 113 - Dränering

Kapellet är ej dränerat men kapellet är byggt i en sluttning vilket möjliggör att vattnet leds bortåt från byggnaden ut på en bredvidliggande åker.

5.3.2 122 - Grunden

Kapellets grund är en kryppgrund byggd med natursten. Varje hörn av byggnaden är stött med en hörnsten (se bild 5) och utrymmet mellan hörnstenarna är fyllda med mindre stenar och murbruk. Byggnadens väggstockar ligger direkt på dessa hörnstenar. Golvkonstruktionen är konstruerad av tvärgående stockar om stöds upp av stående stockar (se bild 6). Golvplankorna är fastspikade direkt i dessa stockar. Golvet är ej isolerat.

Figur 5 Hörnstenar (Isaksson 2021)

5.3.3 1221 - Sockel

Kapellet står i en sluttande terräng. Sockeln på östra sidan är ca 30cm högre ovanför markytan än på västra sidan. Inga större skador på sockeln hittades. Sockeln är ventilerad med sex stycken luftgluggar. Tre gluggar på norra sidan och tre på södra sidan.

Runtom kapellet växer det små träd och buskar intill grunden. Växtligheten intill grunden kan i framtiden orsaka problem då deras rötter tränger in i grundkonstruktion. (se bild 6, 7 och 8)

Figur 6, 7 och 8 Växtlighet intill grund
(Isaksson 2021)

Även mossa växer på vissa delar av grunden. Detta på grund av att vatten från taket rinner ner och blir och ligger på grundstenarna. Mossan kan orsaka ytterligare fuktvandring från grunden till väggkonstruktionerna. Växligheten på sockeln förvärras ytterligare på grund av vatten som faller ner från takkonstruktion och skvätter på sockeln. Ifall hängrännor monterades på takkonstruktionen skulle det minska på mängden vatten som skvätter upp på grund- och väggkonstruktion från mark. (se bild 9)

Figur 9 Fuktskada på brädfodring (Isaksson 2021)

5.3.4 1223 - Bottenbjälklag

Kapellets bottenbjälklag är byggt av stock som är stötta med stående stockar från mark. Golvplankorna är fastspikade i de bärande stockarna och golvet är ej isolerat. Golvkonstruktionerna kunde endast undersökas genom att se in genom luftgluggarna. På basen av detta såg allting ut att vara i gott skick och golvet inne i kapellet var stadigt att gå på.

Figur 10 Golvkonstruktion (Isaksson 2021)

5.3.5 123 - Stomme

Kapellet granskades både invändigt och utvändigt efter synliga fuktskador men det var endast i sakristan där man noggrant kunde granska konstruktionen.

Den synliga stockstommen är allmänt gott skick förutom i ena hörnet av sakristian där man tydligt kunde se att stommen tagit fuktskada. (se figur 11) Skadad panel på yttersidan troligen orsaken fuktskadan. Ytterligare undersökningar måste göras för att fastställa varifrån fuktskadan härstammar.

Figur 11 Fuktskada på stommen i sakristian (Isaksson 2021)

Tabell 1 Stommens konditionsklass 10.4.2021

Runko RYL				
123 Stomme				
1232 Bärande vägg	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Stockvägg	Fuktskada i sakristians yttervägg. Brädfodringen har hål i sig på samma plats som fuktskadan är inomhus.	Konditionsklass:2	Lokalisera varifrån vattnet kommer in.	Detta är enda platsen där vi kunde granska hur stockarna ser ut. Kan vara likadant på andra ställen.

(Isaksson 2021)

5.3.6 1232 - Bärande väggkonstruktioner

Konstruktionen är byggd av stock som man kan se på figur 11. Luftspalt mellan brädfodring och stomme kunde inte kontrolleras då brädfodringen är lagd emot grunden, men på de ställen var det finns skador i fasaden ser det ut som att brädfodringen ligger direkt emot stockarna.

5.3.7 124/1241 – Fasader och yttervägg

Hela den yttre fasaden av kapellet uppskattas vara i konditionsklass 2 i enlighet med (RT 103 003). Det betyder att fasaderna är i behov av grundlig reparation inom 1–5 år eller utbyte av byggnadsdel inom 6-10 år. Största delen är färg-, fukt- och rötskador. De flesta skador förekommer i nedre delen av fasaderna men även skador på fasadernas övre delar förekommer. Detta är på grund av att brädfodringen är lagad ända ner till grunden och att det inte finns rännor på taket.

5.3.8 1241.1 - Fasad mot väst (Framsidan)

Brädfodringens kondition intill grunden är god. Brädfodringen vid klocktornet har fått fuktskada på grund av att vattnet kommit åt att rinna in bakom tak filten och träet.

Figur 12 och 13 Fuktskada vid klocktorns konstruktion (Isaksson 2021)

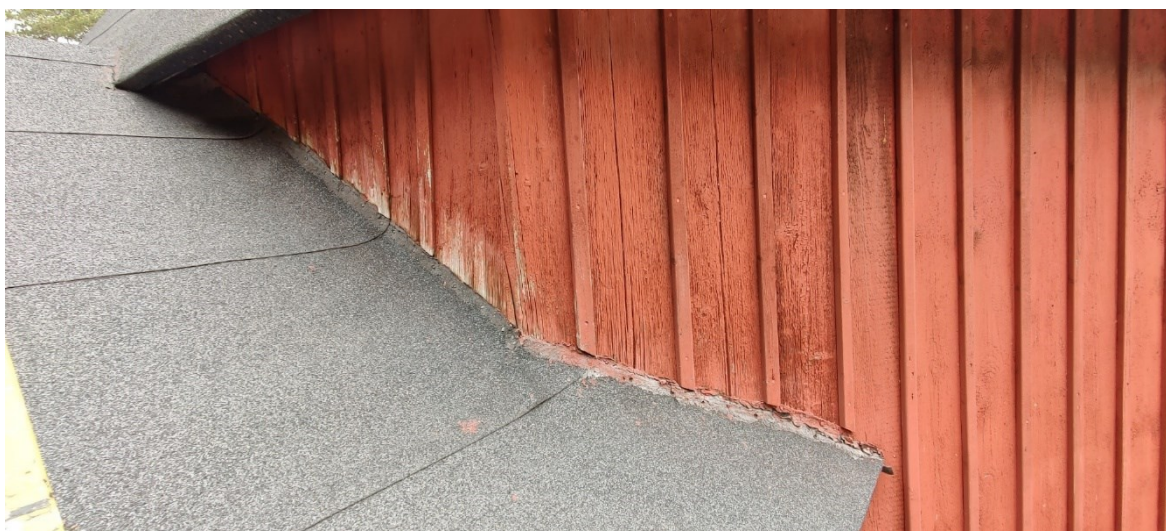
Överhängande vattbrädet ovanför dörren har gjort sin uppgift i att skydda dörren men har tagit alvarliga fuktskador.

Figur 14 *Vattbrädet ovanför dörr fuktskadat. (Isaksson 2021)*

5.3.9 1241.2 - Fasad mot söder

Brädfodringen har lätta fuktskador intill grund och en del av locklisterna är i dåligt skick och borde bytas ut. Panelerna intill farstutaket är i väldigt dåligt skick och detta på grund av att anslutning mellan farstutaket och väggpanelerna är fel lagad (se bild 15). Vid eventuell renovering så skulle dessa paneler bytas ut och anslutningen göras bättre.

Figur 15 *Fuktskada vid takanslutning (Isaksson 2021)*

5.3.10 1241.3 Fasad mot öst

Brädfodringen är på flera ställen fuktskadad intill grunden och panelerna och locklisterna sitter lösa delvist löst. Panelen ovanom och under altarfönstret är fuktskadade och träet har blivit mjukt. Brädfodringen intill sakristia taket är skadat, detta på grund av att även här är takfilten fel installerad mot fasaden.

Figur 16 *Fukt i brädfodringen intill grund (Isaksson 2021)*

Figur 17 *Fukt i brädfodringen intill grund och lösa locklister (Isaksson 2021)*

Figur 18 *Brädfodring skadad ovanför altarfönstret. (Isaksson 2021)*

5.3.11 1241.4 – Fasad runt sakristian

Brädfodringen vid hörnet skadat upptill. Detta är troligen orsaken till fuktskadorna inne i sakristian som syns i figur 11. På grund av taktäckornas korta överhäng och att taket inte har rännor finns det risk för att vattnet från taket har förts med vinden upp igenom den skadade delen av fasaden och orsakat fuktskadan.

Figur 19 Skadad brädfodring i sydöstra hörnet på sakristian (Isaksson 2021)

Fuktskador kan även hittas på nedre delarna av brädfodringen (se figur 20) och panelen intill takåsen är skadad. (se figur 21)

Figur 20 Fuktskador på sakristians brädfodring (Isaksson 2021)

Figur 21 *Brädfodring upp mot åsen på sakristian (Isaksson 2021)*

5.3.12 1241.5 - Fasad mot norr

Brädfodringen har grova fuktskador intill grunden och panelerna har tagit mycket skada. Detta på grund av att vattnet från taket rinner ner på stenarna och stänker upp på väggen. Mossväxtligheten på grunden bidrar även till att fukten vandrar upp i fasaden.

Figur 22 *Fuktskada på norra väggen (Isaksson 2021)*

Figur 23 *Fuktskada på tamburens norra vägg (Isaksson 2021)*

Även här är anslutningen mellan tak och fasad dåligt utförd och bör göras på ett bättre för att förhindra att vattnet kommer åt att tränga in i konstruktionen (se figur 24).

Figur 24 *Anslutning mellan tamburtak och fasad (Isaksson 2021)*

5.3.13 1241.6 - Fasad klocktorn

Panelen är solblekt och utstående spikar träder ut på vissa ställen. Klocktornets hängbräden är monterade fast i takfilten och detta har orsakat att hängbräderna tagit allvarlig fuktskada. Vattnet kommer även åt att rinna ner under taket in i taktäckorna.

Figur 25 (Klocktornet) och Figur 26 (Tornets hängbräde fuktskadat) (Isaksson 2021)

Tabell 2 Fasadernas konditionsklass 10.4.2021

Runko RYL				
124 Fasader				
1241 Yttervägg	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Fasad mot väst		Fuktskador, flagnad målfärg. Konditionsklass: 3	Tvätt och målning. Några bräden skall bytas.	Figur 12, 13 och 14
Fasad mot söder		Färgen har flagnat, fukt skador. Lösa locklister. Konditionsklass: 2	Tvätt och målning. Ny brädfodring vid anslutning mellan tak och vägg. Anslutningen borde göras korrekt.	Figur 15
Fasad mot öster		Färgen har flagnat, fukt skador Konditionsklass: 3	Tvätt och målning. Utbyte av några bräden och locklister.	Figur 16, 17 och 18
Fasad Sakristian		Flagnad färg, fukt skador, söndrig brädfodring Konditionsklass: 3	Tvätt och målning. Utbyte av bräden och locklister	Figur 19, 20 och 21
Fasad mot norr		Flagnad färg, grov fuktskada, söndrig brädfodring Konditionsklass: 2	Tvätt och målning. Utbyte av bräden och locklister. Putsa grunden	Figur 22, 23 och 24
Klocktorn		Flagnad färg Konditionsklass 4	Tvätt och målning.	

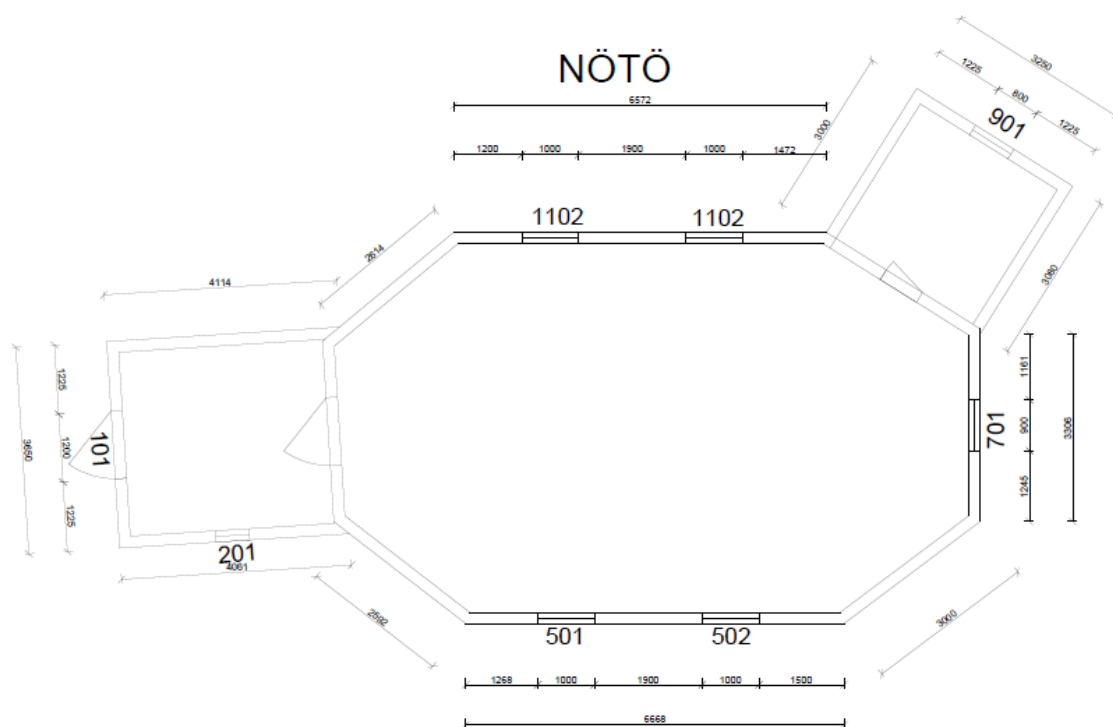
(Isaksson 2021)

5.3.14 1242/1243 - Fönster och dörr

Fönstren och dörren är numrerade fasadvis och motsols, startande från västra fasaden med 101, södra fasaden 201, 501, osv. (se figur 27). Alla fönster förutom fönster 201 är likadana. Fönstren har två rutor i bredd och 4 i höjd med 6 stycken små rutor i en halvmåne ovanför. Fönster 201 har fyra rutor i bredd och fem rutor på höjden och är ett ursprungligt fönster med handblåsta glasrutor. Totalt finns det sju stycken fönster.

Fönstrens konditionsklass har ett medeltal på 2,57/5. Detta betyder att fönstren överlag börjar vara i ganska dålig kondition och skulle vara i behov av reparation inom en snar framtid. Mer specifika brister presenteras i tabellerna och bilderna.

Fönsterluckorna är i bra skick och är endast i behov av tvätt och ny målfärg. Fönsterluckornas låsningar som håller luckorna stängda skulle kunna bytas ut.

Figur 27 Fönster uppdelning (Isaksson 2021)

Tabell 3 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkingar
Allmän kondition, Fasad söder	Träfönster, ursprungliga	Några skador som bör repareras Konditionsklass 3	Lägga tätningar runt fönstren, Karmarna borde målas och kittas	Fönster nr. 501: Fönsterkarmen vriden p.g.a. karmens nedredel är murken
Ytbehandling	Vit målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstren målas inom 1...5 år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Överlag bra, fönster 501 borde repareras Konditionsklass 3	Fönster nr. 501 repareras inom 1...5 år.	Fönster nr. 501 vridet p.g.a karmen är murken. Se figur 28.
Fönsterbleck		Saknas.	Fönsterbleck skulle kunna lagas i samband med målning och reparation.	
Glas	Ursprungliga/ nya	Överlag bra Konditionsklass 3		Fönster nr. 201: Högra översta rutan sprucken

(Isaksson 2021)

Tabell 4 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Allmän kondition, Fasad öster	Träfönster, ursprungliga	Överlag bra Konditionsklass 3	Lägga tätningar runt fönstren, Karmarna borde målas och kittas	Målfärgen har flagnat
Ytbehandling	Vit målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstren målas inom 1...5 år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Överlag bra Konditionsklass 3	Målning och kittning	Målfärgen flagnar
Fönsterbleck		Fönster nr 701: Saknar Fönster nr 901: Har bleck	Fönsterbleck skulle kunna lagas/förnyas i samband med målning och reparation.	
Glas	Ursprungliga/ nya	Överlag bra Konditionsklass 4		

(Isaksson 2021)

Tabell 5 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkingar
Allmän kondition, Fasad norr	Träfönster, ursprungliga	Några skador som bör repareras Konditionsklass 2	Lägga tätningar runt fönstren, Karmarna borde målas och kittas	Flera rutor är spruckna
Ytbehandling	Vit målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstren målas inom 1...5år år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Överlag bra Konditionsklass 3	Fönster nr. 501 repareras inom 1...5 år.	Målfärgen har flagnat
Fönsterbleck		Saknas.	Fönsterbleck skulle kunna lagas i samband med målning och reparation.	
Glas	Ursprungliga/ nya	Dåligt Konditionsklass 2		Både fönster 1101 och 1102 har spruckna rutor. Se figur 29 och 30

(Isaksson 2021)

Figur 28 Fönster 501, Fönstret är vridet (Isaksson 2021)

Figur 29 Ruta sprucken på fönster 1101 (Isaksson 2021)

Figur 30 Rutor spruckna på fönster 1102 (Isaksson 2021)

Kapellets ytterdörr är gjord i trä och är belagd med liggande panel. Dörrens konditionsklass är 3/5.

Dörren skulle behöva ett lätt underhåll med tvätt och ny färg. Små skador av dörrkroken syns på dörren. Det vänstra foderbrädet har tagit lite skada vid övre gångjärnet och skulle kunna bytas i samband med målning och som tidigare konstaterats är dörrens vattbräda i behov av att bytas ut. (se figur 14)

Figur 31 Skada vid dörrens gångjärn (Isaksson 2021) **Figur 32** Kapellets ytterdörr (Isaksson 2021)

5.3.15 126 Vattentak

Kapellets tak är en kombination av valmat tak och åstak. Takfilten förnyades år 1985 och några mindre underhåll har gjorts under de senaste åren. (Intervju Jim Karlsson 13.1.2021)

Takkonstruktionerna kunde inte undersökas då vi inte hade möjligheten att gå in på mellantaket, så i vilken kondition takkonstruktionerna är oklart. Ventilation av taket sker till en viss del genom täckorna men den kunde vara bättre. Eftersom man inte kunde granska takkonstruktionerna så kan man ej säga hur ventilationen funkar för tillfälle. Taket har endast undersökts synligt från utsidan.

Filttaket på den södra sidan ser ut att vara i bra kondition medan norra sidan är lappad och mossbildningar finns på flera ställen på taket. Filten är inkorrekt installerad på flera ställen där åstaken ansluter sig till fasaderna. Läckage har skett vid kyrkklockans vajergenomföring som går in i tamburen. Installering av vattenrännor skulle hindra största delen av fuktskadorna på fasaderna.

Figur 33 *Taket på norra sidan (Isaksson 2021)*

Figur 34 *Taket på södra sidan (Isaksson 2021)*

Figur 35 Klockvajerens genomföring (Isaksson 2021)

Tabell 6 Takets konditionsklass 10.4.2021

Runko RYL				
126 Vattentak				
1261.1 Vattentak	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Vattentak	Filttak är överlag i gott skick	Konditions-klass 1	Läckage bör åtgärdas	Konditions-klass 1 p.g.a. läckage och lappningar på södra sidan. Se bild 33
Taktäckor	Slitage förekommer runt hela objektet.	Konditions-klass 4. Sliten färg förekommer regelbundet kring byggnaden.	Bör målas.	
Hängbräden	Slitage förekommer regelbundet runt objektet. Fuktskada	Konditions-klass 3. Sliten färg samt fuktskada.	Borde målas , byte av hängbräden vid klocktornet	Hängbrädorna vid klocktornet har skadats av fukt. Se bild 26
Läckage	Läckage förekommer	Konditions-klass 1. Läckaget genom vajer genomföringen är en fara för konstruktionen nedanför.	Reparation av läckaget snarast.	Läckaget vid vajerns genomföring är speciellt kritiskt. Se bild 35

(Isaksson 2021)

5.4 Underhållsbasis för Nötö kapell

Underhållsplanen är uppdelad i två olika fem års intervaller (1-5år och 5-10år), där det räknas upp vad som skulle vara kritiskt att få gjort inom de fem första åren och sen de mindre kritiska åtgärderna i fem till tio års intervallen.

Underhållsplanen baserar sig på konditionsrapporten och uppdelningen av åtgärderna baserar sig på dess konditionsklass. Den omtalade konstruktionsdelens kapitelnummer skrivs ut före åtgärdsförslaget för att förenkla navigeringen mellan underhållsplanen och konditionsrapporten.

5.4.1 Nötö underhållsplan 1 – 5 år

5.3.15 Vattentaket, konditionsklass 1/5.

- Taket läcker och är lappat ett flertal gånger. I samband med takreovering skulle takkonstruktionerna kunna inspekteras.
- Anslutningarna mellan tak och vägg borde göras bättre och brädfodringen vid dessa ställen borde bytas.
- Klockvajerns genomföring måste göras bättre eller flyttas.

5.3.7 Brädfodringen, konditionsklass 2/5.

- Stora fukt- och rötskador på brädfodringen. Mesta dels i brädfodringens nedre kant. Utbyte av vissa delar av fasaden. I samband med detta kan även målning av hela kapellet utföras.

5.3.13 Fönster, konditionsklass 2/5

- Laga karmen till fönster nr. 501 och byta ut de fönsterrutor som är spruckna (fönster nr. 201, 1101 och 1102). I samband med detta skulle även fönstren kunna målas, fönsterbleck installeras och bytas på de ställen där ursprungliga fönsterbleck finns.

5.4.2 Nötö underhållsplan 5 – 10 år

5.3.3 Sockel

- Växtligheten intill sockeln rensas bort. Detta kan även göras i ett tidigare skede men är inte kritiskt.

5.3.13 Fönster

- Fönsterluckornas låsningar skulle kunna bytas ut till något som är mera funktionsvänligt.
- Installera tätningar runt fönstren för att minska draget inne i kapellet under blåsiga dagar.

5.3.13 Ytterdörr

- Byte av ytterdörrens foderbräden och vattbräda. Kan även göras i ett tidigare skede till exempel i samband med en fasadrenovering eller målning.

6 Aspö

6.1 Kapellets historia

Aspö har haft ett flertal olika kapell genom åren där det första kapellet omtalas år 1696. Detta kapell var dock så förfallet att gudstjänster inte kunde hållas i kapellet och ett nytt kapell byggdes år 1727. Kapellet genomgick ett flertal renoveringar bl.a. fick kapellet nya bänkar år 1785 och taket reparerades med nya bräden, tjära och näver år 1827–1828. Kapellet hade ingen kyrkogård så begravingar ordnades i stället i Jurmo eller Korpo. (Nikula, 1973, s.79)

Ett nytt kapell byggdes igen år 1850. Det finns ingen direkt orsak varför man har byggt ett nytt kapell men det sägs att ett kapell hade brunnit någon gång i början av 1800-talet. År 1905–1906 byggdes ett nytt kapell igen av två timmermän från Nagu men kapellet förstördes i en hård storm 1949 och kapellet revs år 1955. (Nikula, 1973, s79-80)

Den nuvarande kyrkan byggdes under åren 1955–1956 och bygget leddes av byggmästare Valter Laakso från Korpo. Kyrkan är ritad av arkitekt I. Wirkkala som använde Korpo kyrka som inspiration till ritande av Aspö kyrkan. Båda åren deltog ett ekumeniskt ungdomsläger i byggarbetet. Ungdomsläget ordnades tillsammans med Korpo församling av Finlands allmänkyrkliga kommitté och Kyrkornas världsråds ungdomsdepartement. (Nikula, 1973, s80-81)

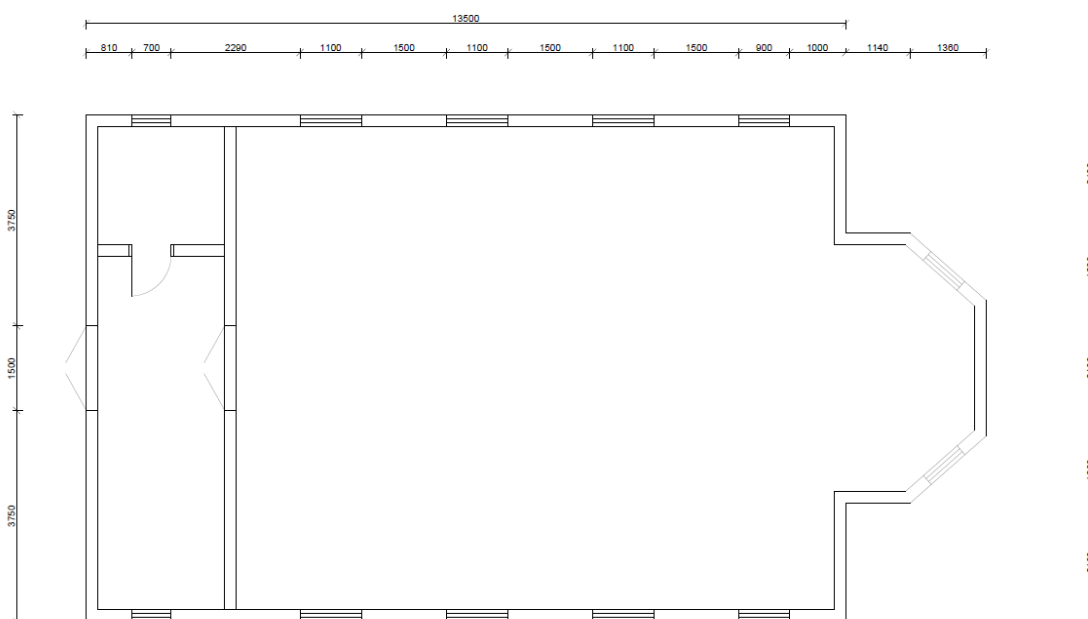
Figur 36 *Aspö kapell* (Isaksson 2021)

6.2 Kapellet

Kapellet är byggt 1955–56 och invigdes 1957. Kyrkan är byggd av vita kalksandstegel. Taket är ett sadeltak och är belagt med röd plåt. Korets golv är två trappsteg högre än byggnadens resterande golv och har ett eget femsidigt tälttak. (Nikula, 1973, s.80–82)

Kapellet är 132 m² stort och byggnaden är en lång rektangulär byggnad med ett sexkantigt kor i byggnadens östra gavel. Kyrkklockan har en egen stapel ute på gården. Sakristian är till vänster då man kommer in i kapellet.

Kapellet är inte uppvärmt och har fem stycken ventilationsöppningar längs med långsidorna på golvnivå . På den norra fasaden finns två ventilationsöppningar och tre stycken på den södra fasaden. Kapellet används till största delen under sommarmånaderna för gudstjänster. Kapellet kan vid behov användas under hösten, vintern och våren men detta enligt resurserna från lokalbefolkningen.

Figur 37 Ritning över Aspö kapell (Isaksson 2021)

6.3 Konditionsgranskning

6.3.1 113 - Dränering

Ingen information om att kapellet skulle vara dränerat finns och inga dräneringsbrunnar syns runt byggnaden.

6.3.2 122 - Grunden

Kapellets grund är en platsgjuten platta samt en rappad platsgjuten sockel. Golvkonstruktionerna är endast granskade från källaren. Golvkonstruktionerna under kapellet kunde inte granskas.

Utifrån vad som kunde granskas i källaren så stöds det gjutna golvet vid altaret upp av platsgjutna betongbalkar. Det fanns endast källarutrymme under kapellets kor så golvkonstruktionerna kunde inte granskas under hela kapellet. Golvet under koret är inte isolerat.

Figur 38 Golv konstruktionen (Isaksson 2021)

6.3.3 1221 - Sockel

Rappningen har börjat flagna på flera ställen men inga konstruktionsmässiga skador hittades. Grunden är inte ventilerad förutom i källaren där det finns två stycken luftgluggar.

Figur 39 Skador i rappningen på södra sidan (Isaksson 2021)

Figur 40 Målfärgen har flagnat på rappningen på norra sidan (Isaksson 2021)

Trappan in till kapellet är gjuten fast i sockeln. Inga andra skador än en liten sprickbildning på högra sidan av trappan hittades.

Figur 41 *Sprickbildning i trappan (Isaksson 2021)*

6.3.4 1223 - Bottenbjälklag

Kapellets bottenbjälklag är en gjuten platta stöttad av platsgjutna betongbalkar. Golvet på insidan är belagt med röda tegel (se figur 42). Golvkonstruktionerna kunde endast granskas från källaren och okulärt från insidan. Inga synliga skador hittades.

Figur 42 Golvet från insidan (Isaksson 2021)

6.3.5 123 - Stomme

Kapellet granskades både utvändigt och invändigt efter synliga skador och en hel del olika sprickbildningar fanns i konstruktionen. De flesta sprickbildningarna var dock endast i ytbehandlingen.

Tabell 7 Stommens konditionsklass 10.4.2021

Runko RYL				
123 Stomme				
1232 Bärande vägg	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Murad vägg	Sprickbildningar i konstruktionen	Konditionsklass:3	Reparering av sprickorna.	Hur djupt sprickorna går borde undersökas i samband då de lagas.

(Isaksson 2021)

6.3.6 1232 - Bärande väggkonstruktioner

Konstruktionen är byggd med dubbla murade tegel. Väggarna är ca 250mm tjocka och de är målade på utsidan och spacklade på insidan. Några sprickbildningar i konstruktionen som inte endast var på ytan hittades.

Figur 43 Sprickbildning södra väggen vid mittersta fönstret (Isaksson 2021)

Figur 44 Samma spricka går genom hela väggen (Isaksson 2021)

En tvärgående stång går genom kapellet som är fastspänd i två pelaren. I ena av dessa pelare finns en spricka som går just under stångens fäste. Hur långt in i konstruktionen denna spricka går kunde inte fastställas. Även på vänstra sidan av altaret har det uppkommit en stor spricka. (se figur 46)

Figur 45 Sprickbildning vid tvärgående stångens fäste (Isaksson 2021)

Figur 46 Sprickbildning på vänstra sidan av altaret (Isaksson 2021)

6.3.7 124/1241 – Fasader och yttervägg

Yttre fasaden uppskattas vara i konditionsklassen 3 (RT 103003). Det betyder att fasaderna är i behov av lätt underhåll inom 1–5 år eller grundlig reparation inom 6–10 år. Största delen sprickbildningen är färgskador förutom den ena sprickan på södra väggen. På en stor del av väggarna har röd färg från antingen hängbrädet eller den röda takplåten gjort avfärgningar.

6.3.8 1241.1 - Fasad mot väst (Framsidan)

Fasaden är i väldigt bra kondition bortsett från lite röd avfärgning i hörnen, smuts och ett litet skrapmärke från dörrens vänstra krok.

Figur 47 Västra gaveln (Isaksson 2021)

6.3.9 1241.2 - Fasad mot söder

Röda avfärgningar förekommer på stora delar av väggen. Murbruket mellan stenarna har slitits bort på flera ställen och färgen har flagnat. Tegelstenarna under fönstren är lösa och murbruket har spruckit. Även bruket under fönsterblecket är löst. Det finns en spricka ovanför mittersta fönstret som går genom hela konstruktionen (se figur 45 och 46)

Figur 48 Lösa tegelstenar under fönstren (Isaksson 2021)

Figur 49 Murbruk saknas mellan tegelstenarna (Isaksson 2021)

Figur 50 *röd avfärgning på södra väggen (Isaksson 2021)*

6.3.10 1241.4 - Fasad mot öst

Även här röd avfärgning, murbruk som slitits bort och målfärg som har flagnat. Väggen är också smutsig från smutsigt vatten som har runnit ner från taket och från gamla fågelbon under täckorna.

Figur 51 *Röd avfärgning och smuts på östra gaveln (Isaksson 2021)*

6.3.11 1241.4 - Fasad mot norr

Det förekommer mycket röd avfärgning på stora delar av väggen. Murbruket mellan stenarna har slitits bort på flera ställen och färgen har flagnat.

Figur 52 *Röd avfärgning på norra långsidan (Isaksson 2021)*

Figur 53 *Flagnad målfärg (Isaksson 2021)*

Fasadernas kondition presenteras kort i följande tabell:

Tabell 8 Fasadernas konditionsklass 10.4.2021

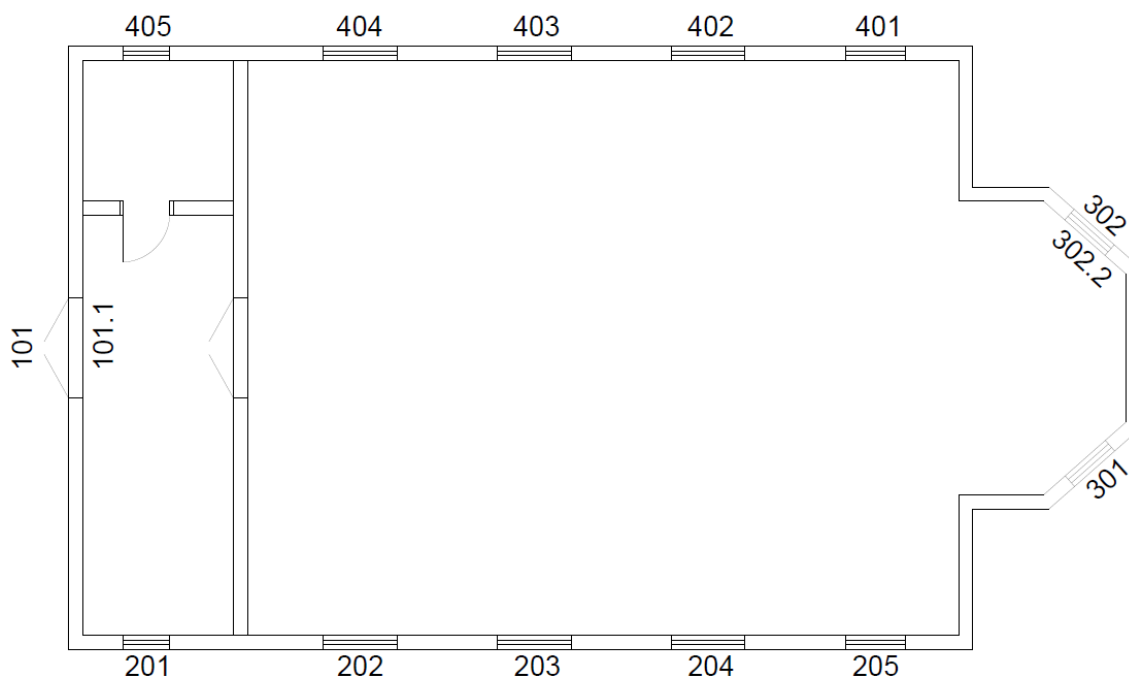
Runko RYL				
124 Fasader				
1241 Yttervägg	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Fasad mot väst		Flagnad målfärg, röd avfärgning och litet skrap märke av dörrkrok Konditionsklass: 3	Tvätt och målning.	Figur 47
Fasad mot söder		Flagnad målfärg, röd avfärgning, lösa tegelstenar och spricka i väggen. Konditionsklass: 2	Tvätt och målning. Mura teglen under fönstren pånytt. Åtgärda sprickan i konstruktionen	Figur 43, 44, 48, 49 och 50
Fasad mot öster		Färgen har flagnat, röd avfärgning och smuts Konditionsklass: 3	Tvätt och målning.	Figur 51
Fasad mot norr		Flagnad färg, mycket röd avfärgning Konditionsklass: 3	Tvätt och målning.	Figur 52 och 53

(Isaksson 2021)

6.3.12 1242 - Fönster

Fönstren är numrerade fasadvis och motsols, startande från vänstra fasaden med 101, södra fasaden 201, 202 osv. (se figur 54). Fönstren 202, 203, 204, 402, 403 och 404 är identiska med varandra samt de resterande fönstren 205, 401 är av identiska stil med varandra. De första nämnda fönstren är större än de resterande och de är alla på långsidorna av kapellet. Fönstren har 7 rutor med ett kors gjort av glas som går genom hela fönstret. Totalt finns det 13 fönster.

Fönstrens genomsnittliga konditionsklass är 3 vilket betyder att fönstren ännu är i gott skick och behöver endast lätt underhåll inom 1-5 år. Mer specifika brister presenteras i tabellerna och bilderna.

Figur 54 Fönster uppdelning Aspö kapell (Isaksson 2021)

Tabell 9 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Allmän kondition, Fasad väster	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 4	Putsning och målning	
Ytbehandling	Röd målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstret målas inom 1...5 år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Bra Konditionsklass 3	Målning	Målfärg har börjat flagna
Fönsterbleck	Plåt	Bra		
Glas		Bra Konditionsklass 5		

(Isaksson 2021)

Tabell 10 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Allmän kondition, Fasad söder	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 3	Putsning och målning	Fönster nr. 201 har en spricka i vänstra valvglasets och fönster nr. 203 saknar fönsterbleck
Ytbehandling	Röd målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstret målas inom 1...5 år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Bra Konditionsklass 3	Målning och kittning	Målfärg har börjat flagna
Fönsterbleck	Plåt	Dålig Konditionsklass 2		Se figur 56
Glas		Överlag bra Konditionsklass 3	Fixning av ruta	Se figur 55

(Isaksson 2021)

Tabell 11 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkingar
Allmän kondition, Fasad öster	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 3	Putsning och målning	Fönster nr. 302 har en spricka i vänstra valvglasets
Ytbehandling	Röd målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstret målas inom 1...5 år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Bra Konditionsklass 3	Målning och kittning	Målfärg har börjat flagna och fönster nr. 302 har fått fuktskada i nedre delen av karmen
Fönsterbleck	Plåt	Bra Konditionsklass 4		
Glas		Överlag bra Konditionsklass 3	Fixning av ruta	Se figur 57

(Isaksson 2021)

Tabell 12 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkingar
Allmän kondition, Fasad norr	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 3	Putsning och målning	Färg har flagnat
Ytbehandling	Röd målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstret målas inom 1...5 år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Bra Konditionsklass 3	Målning och kittning	Små fuktskador i karmarnas nedre del.
Fönsterbleck	Plåt	Bra Konditionsklass 4		
Glas		Överlag bra Konditionsklass 4		

(Isaksson 2021)

Figur 55 Spricka i fönster nr.201 (Isaksson 2021)

Figur 56 Fönsterbleck saknas vid fönster nr. 203 (Isaksson 2021)

Figur 57 Spricka i fönster nr. 302 (Isaksson 2021)

6.3.13 1243 - Dörrar

Kapellet har två ytterdörrar, huvuddörren vid ingången och en källardörr. Dörrarna är numrerade 101.1 och 302.2 (se figur 54). Båda dörrarna är byggda utav trä. Dörrarnas konditions klass är 3.

Dörr nr. 101.1 är överlag i gott skick, konditionsklass 3/5. Låset och gångjärnen funkar felfritt. Några spikar/bultar i gångjärnens fästen saknas (se figur 59). En liten bit av dörrens träpanel saknas i dörrens högra kant (se figur 60). Överlag så har bara färgen flagnat och dörren skulle vara i behov av skrapning och målning.

Dörr nr. 302.2 är överlag i gott skick och är endast i behov av skrapning och målning. Karmen har skador vid tröskeln och i vänstra nedre kanten (se figur 61).

Figur 58 Kapellets ytterdörr (101.1) (Isaksson 2021)

Figur 59 Fästen saknas i gångjärnen (101.1) (Isaksson 2021)

Figur 60 Bit av dörrpanelen saknas (101.1)
(Isaksson 2021)

Figur 61 Källardörr. Skador vid tröskeln och karmens
vänstra nedre del (302.2) (Isaksson 2021)

6.3.14 126 - Vattentak

Kapellets har ett åstak med falsad plåt. Taket är bytt år 1997 (Intervju Jim Karlsson 13.1.2021). Detta objekts takkonstruktioner kunde inspekteras till en viss del via en lucka i innertaket inne i tamburen. Takkonstruktionerna kunde endast inspektera ovanför tamburen. Taket är uppbyggt med läkter direkt fastspikade i takstolarna och takplåten fäst i läkterna, inget kondens skydd finns på undersidan. (se figur 62)

Figur 62 *Takkonstruktionen (Isaksson 2021)*

Plåttaket från utsidan ser ut att vara i gott skick men öborna påpekade att taket hade haft mycket ljud då det blåste hårt. Detta kan bero på att plåtfästena har börjat lossna från takläkterna och gett utrymme åt plåtarna att börja dallra då det blåser.

Två stycken läckage upptäcktes uppe på mellantaket. Ett läckage vid kyrkans kors som är uppe vid åsen i västra gaveln och ett läckage vid kapellets skorsten (se figur 63 och 64). Detta troligen på grund av att genomföringarna inte är täta. Kapellets kors är lagat ut av en batting som går ut igenom taket från mellantaket. Solljuset kunde ses till en viss mån runt battingen. Vattnet har delvis runnit ner längs med battingen och delvis längs med takplåtarna på insidan (se figur 64 och 66). Vattnet vid skorstenen hade bildat is inne på mellantaket (se figur 63). Som man även kan se på figur 63 är att takstolens nedre fästen hade fått ordentliga fuktskador. Fuktskadan kan även ses från utsidan (se figur 65).

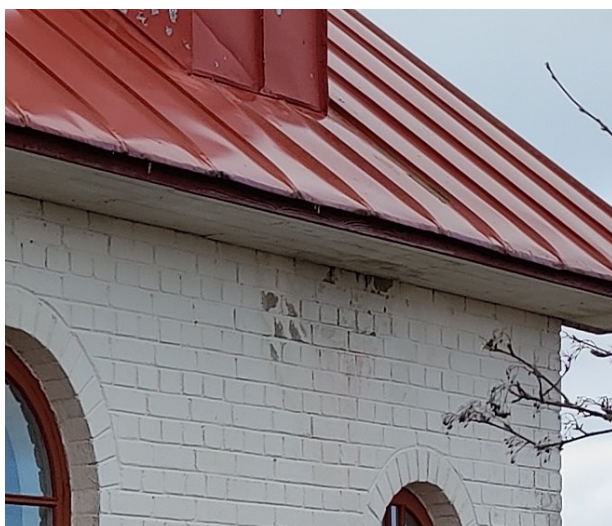
Ventilationen av taket sker via taktäckorna, dock är springorna väldigt små. Ventiler i taktäckorna skulle hjälpa med ventilationen av mellantaket. Vattenrännor finns ej. Installation av rännor skulle motverka att röd färg och smuts från taket rinner med regnvattnet ner på vägarna.

Figur 63 Läckage vid kapellets skorsten (Isaksson 2021)

Figur 64 Läckage vid kapellets kors (Isaksson 2021)

Figur 65 Skador på utsidan troligen från läckaget vid skorstenen (Isaksson 2021)

Figur 66 Vatten från kapellets kors som har runnit längs med plåten och ner på mellantaket (Isaksson 2021)

Tabell 13 Takets konditionsklass 10.4.2021 (Isaksson 2021)

Runko RYL				
126 Vattentak				
1261.1 Vattentak	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Vattentak	Plåttaket är i genomsnitt gott i skick	Konditions-klass 1	Läckage bör åtgärdas	Konditions-klass 1 p.g.a. läckage
Taktäckor	Slitage förekommer runt hela objektet. Fuktskada	Konditions-klass 3. Sliten färg	Bör målas.	Fuktskador i täckan vid skorstenen
Hängbräden	Slitage förekommer regelbundet runt objektet.	Konditions-klass 3. Sliten färg	Skrapning och målning	Fuktskador i täckan vid skorstenen
Läckage	Läckage förekommer	Konditions-klass 1.	Reparation av läckaget snarast.	Läckaget vid skorstenen är speciellt kritiskt. Se bild 63

6.3.15 131 - Interiör

Byggnadens interiör är i användbart skick. Spacklingen har stora sprickbildningar på flera ställen, både i ytan och sprickor som går genom konstruktionen. Golvet är belagt med murade tegelstenar och taket är målade träpaneler.

Tabell 14 Interiörens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
131 Interiör	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Golv	Murade tegelstenar	Konditions-klass 5		
Väggar	Spacklat och målat. Stora sprickbildningar i spacklingen	Konditions-klass 2.	Bör målas och spacklas	Se figur 67-69
Tak	Målad träpanel	Konditions-klass 4.		Vissa spikar har rostet

(Isaksson 2021)

Figur 67 Sprickbildning ovanför altaret (Isaksson 2021)

Figur 68 Sprickbildning på högra sidan om altaret (Isaksson 2021)

Figur 69 Sprickbildning i mitten av södra väggen (Isaksson 2021)

6.4 Underhållsbasis för Aspö kapell

Underhållsplanen är uppdelad i två olika fem års intervaller (1-5år och 5-10år), där det räknas upp vad som skulle vara kritiskt att få gjort inom de fem första åren och sen de mindre kritiska åtgärderna i fem till tio års intervallen.

Underhållsplanen baserar sig på konditionsrapporten och uppdelningen av åtgärderna baserar sig på dess konditionsklass. Den omtalade konstruktionsdelens kapitelnummer skrivs ut före åtgärdsförslaget för att förenkla navigeringen mellan underhållsplanen och konditionsrapporten.

6.4.1 Aspö Underhållsplan 1 – 5 år

6.3.14 Vattentaket, konditionsklass 1/5

- Läckage förekommer vid korset och skorstenens genomföringar. Dessa läckage måste åtgärdas snarast möjligt så att konstruktionen nedanför inte tar mera skada.

6.3.6 Bärande väggkonstruktioner, konditionsklass 2/5

- Sprickbildning i fasaden på södra sidan. Även stora sprickbildningar på insidan som går djupt in i konstruktionen måste inspekteras noggrannare och lagas.

6.3.7 Fasader, konditionsklass 3/5

- Väggarna borde putsas och målas. Mycket röd avfäring och smuts förekommer på fasaderna.
- Taktäckorna kan målas samtidigt som fasaderna.
- Teglen under fönstren behöver muras om på nytt. Murbruket mellan stenarna och under fönsterblecken har lossnat.

6.3.12 Fönstren, konditionsklass 3/5

- Fönsterblecken är lösa på södra sidan. Dessa borde fästas på nytt i samband med att tegelstenarna muras om.

6.3.3 Sockel, konditionsklass 3/5

- Lappning och målning av sockeln.

6.4.2 Aspö underhållsplan 5 – 10 år

6.3.12 Fönstren, konditionsklass 3/5

- Överlag är fönstren i bra kondition. Alla fönster skulle kunna målas och två små sprickor i fönster nr. 201 och 302 borde lagas.

6.3.14 Vattentaket

- Ventilationen i mellantaket borde undersökas noggrannare och eventuella extra ventilationshål i täckorna skulle kunna lagas.

6.3.13 Ytterdörr (huvudingång), konditionsklass 4/5

- Huvuddörren in i kapellet är i väldigt gott skick. Endast skrapning och målning behövs. Saknade fästen i gångjärnen kan läggas till.

6.3.13 Ytterdörr (källare), konditionsklass 3/5.

- Källardörren är överlag i gott skick men karmen borde bytas ut. Karmen har skador i vid tröskeln och i nedre kanten på vänstra sidan.

6.3.15 Interiör, konditionsklass 4/5

- De ytliga sprickbildningarna borde spacklas och väggarna målas om.

7 Jurmo

7.1 Kapellets historia

Enligt historien kan det ha funnits ett flertal olika kapell på Jurmo. Olika stengrunder finns utspridda på Jurmo och dessa stengrunder anses ha varit olika kapell. Det första daterade kapellet byggdes 1703 på samma plats var den nuvarande kyrkan är. Kapellet byggdes av trä och i senare skede lades det järngaller och träluckor i fönstren. År 1846 byggdes en ny kyrka då den gamla kyrkan var i så dåligt skick att prosten A. W. Fagerlund höll sammankomster i bondstugorna i stället för i kyrkan. (Nikula, 1973, s70)

Den nuvarande träkyrkan är byggd år 1846. Kyrkan är byggd av gemensam arbetskraft från Jurmo, Utö och Björkö och arbetet leddes av torparen Adolf Abraham Gröneback från Böle. Det gamla predikohuset planerades att användas till förstuga så det nya kapellet ritades i proportion till det gamla predikohuset (Nikula, 1973, s.70-72). År 1997 elektrifierades Jurmo kapell och 2013 gjordes en takrenovering på kapellet. (Intervju Jim karlsson 13.1.2021)

Figur 70 Jurmo kapell (Isaksson 2021)

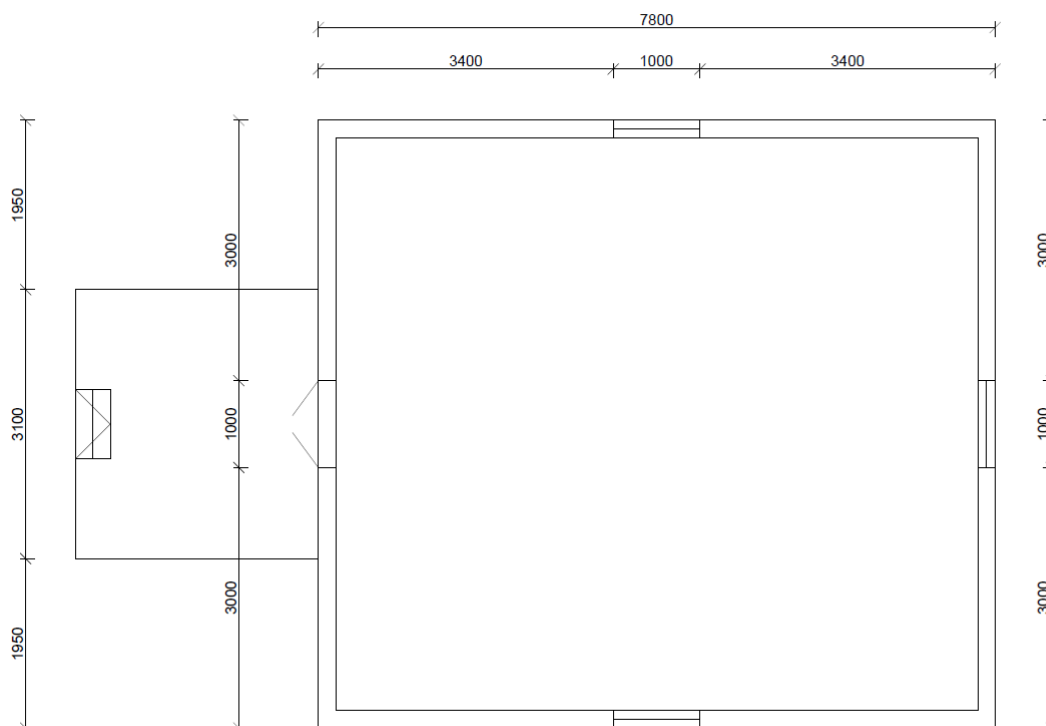
7.2 Kapellet

Kapellet är byggt 1846 och är en träkonstruktion med en traditionell stockstomme. Vägstockarna står på en murad stengrund av natursten. Fasaderna är brädfodrade med

liggande panel i mitten och stående panel på övre och nedre sidan. Taket är belagt med röda taktegel. (Nikula, 1973, s.71-72)

Kapellet är 64 m² stort och är rektangulärt format med en farstu i kapellets västra gavel. Farstuns grund är inte i samma still som huvudbyggnadens grund. Farstun står endast på hörnstenar av natursten.

Kapellet är inte uppvärmt och är självventilerande. Kapellet används till största delen under sommarmånaderna för gudstjänster. Kapellet kan vid behov användas under hösten, vintern och våren men detta enligt resurserna från lokalbefolkningen.

Figur 71 Ritning över Jurmo kapell (Isaksson 2021)

7.3 Konditionsgranskning

7.3.1 113 - Dränering

Ingen information om att kapellet skulle vara dränerat finns och inga dräneringsbrunnar syns runt byggnaden.

7.3.2 112 – Grunden

Huvudbyggnadens grund är byggd av murade naturstenar. Farstuns grund är inte likadan som huvudbyggnadens utan här ligger stockarna på hörnstenar. Golvkonstruktionerna i huvudbyggnaden kunde inte kontrolleras. Farstuns golvkonstruktion är byggd av tvärgående stockar och golvplankorna är fastspikade i dessa stockar.

Figur 72 Golvkonstruktionen i farstun (Isaksson 2021)

7.3.3 1221 - Sockel

Sockeln är överlag i bra skick förutom på vissa ställen där murbruket har lossnat mellan stenarna. Som kan ses i figur 73 så på östra gaveln hänger grundstenarna fast i nedersta stocken och murbruket har lossnat mellan stenarna.

Figur 73 Murbruk har lossnat på östra gaveln (Isaksson 2021)

7.3.4 1223 - Bottenbjälklag

Bottenbjälklaget under kapellet kunde endast granskas vid farstun. Bottenbjälklaget är byggt med tvärgående stockar som golvplankorna är spikade i (se figur 72). Golvet är inte isolerat. Golvet kändes relativt stadigt att gå på och inga synliga skador på insidan hittades.

7.3.5 123 - Stomme

Kapellet granskades både invändigt och utvändigt efter synliga skador för att kunna fastställa var skador på stommen har uppkommit. Inga allvarligare skador upptäcktes förutom att nedersta stocken ligger emot grunden utan någon sorts underlag. Detta betyder att fukten från grunden vandrar direkt upp i stocken. Stor del av det nedersta varvet av stockar var skadade och i sydöstra hörnet kan man se att en del av stocken är utbytt mot plankor (se figur 74 och 75).

Figur 74 Utbytt del av stocken i sydöstra hörnet (Isaksson 2021)

Figur 75 Utbytt del av stocken i sydöstra hörnet (Isaksson 2021)

Tabell 15 Stommens konditionklass 10.4.2021

Runko RYL				
123 Stomme				
1232 Bärande vägg	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Stockvägg	Fuktskador i nedersta stockvavet	Konditionsklass:2	Utbyte av vissa delar av de skadade stockarn	Orsaken bakom fuktskadorna är att det inte finns något som bryter fuktvandringen upp i stockarna

(Isaksson 2021)

7.3.6 1232 - Bärande väggkonstruktioner

Kapellet är byggt av stock och farstun med battingar som står på stockar. Eventuell luftspalt mellan brädfodring och stomme kunde inte granskas. Det har påpekats att snö har yrt in i östra gaveln under vintrarna men inga skador eller fel i konstruktionen hittades.

Det nedersta stockvarvet har ganska mycket fuktskador på grund av att stockarna ligger direkt emot grunden (se figur 76 och 77).

Figur 76 Fuktskada i stocken på östragaveln (Isaksson 2021)

7.3.7 124/1241 – Fasader och yttervägg

Yttre fasaderna uppskattas vara i konditionsklass 3 (RT 103003). Det betyder att fasaderna är i relativt gott skick och endast behöver ett lätt underhåll inom 1-5 år. Största delen av skadorna är flagnad färg. På södra och norra väggarna har de två översta panelerna lossnat och bucklar utåt.

Dropplisten i brädfodringens nedre kant är klädd med plåt på södra och östra väggen men inte på västra och norra väggen.

Figur 77 Fuktskada i stocken i nordöstra hörnet (Isaksson 2021)

7.3.8 1241.1 - Fasad mot väst

Brädfodringens kondition är överlag bra. Färgen har börjat spricka och flagna. En del rost syns från spikhuvudena. Hörnbrädets nedre del i nordvästra hörnet av farstun är skadat (se figur 78).

Figur 78 Hörnbrädet i nordvästra hornet skadat (Isaksson 2021)

Täckbrädet under dropplisten är murket på högra sidan av farstun och droppbrädet är inte klädd i plåt till skillnad från södra och östra väggen som har plåt på dropplisten. Anslutning mellan farstutaket och kapell väggen är inte vattentät. Likadant på båda sidorna (se figur 80).

Figur 79 Brädet under dropplisten murket (Isaksson 2021)

7.3.9 1241.2 - Fasad mot söder

Mycket flagnad färg och de två översta panelerna har lossnat och är uttryckta (se figur 81).

Vissa av panelerna vid sydöstra hörnet är lösa.

Figur 80 Anslutning mellan farstutak och kapell väggen (Isaksson 2021)

Figur 81 Uttryckt panel under täckan på södra väggen (Isaksson 2021)

7.3.10 1241.3 - Fasad mot öster

Den östra fasaden är i väldigt gott skick och har inga stora synliga skador annat än flagnad färg.

Figur 82 *Fasad mot öster (Isaksson 2021)*

7.3.11 1241.4 - Fasad mot norr

Norra fasaden är också i väldigt god kondition bortsett från att även på denna sida har de två översta panelerna börjat buckla utåt. Inga andra skador hittades än flagnad färg. Anslutningen mellan farstutak och kapellvägg är inte vattentät.

Figur 83 *Utvecklad panel under täckan på norra sidan (Isaksson 2021)*

Tabell 16 Fasadernas konditionsklass 10.4.2021

Runko RYL				
124 Fasader				
1241 Yttervägg	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkingar
Fasad mot väst		Flagnad målfärg och täckbräde under dropplist murket. Ingen plåt på dropplist Konditionsklass: 3	Tvätt och målning. Utbyte av täckbräde	Se figur 79
Fasad mot söder		Flagnad målfärg och översta panelerna utbucklade. Lösa paneler Konditionsklass: 3	Tvätt och målning. Fästa panelerna	Se figur 81
Fasad mot öster		Färgen har flagnat Konditionsklass: 3	Tvätt och målning.	
Fasad mot norr		Flagnad färg och översta panelerna utbucklade. Ingen plåt på dropplisten Konditionsklass: 3	Tvätt och målning. Fästa panelerna	Se figur 83

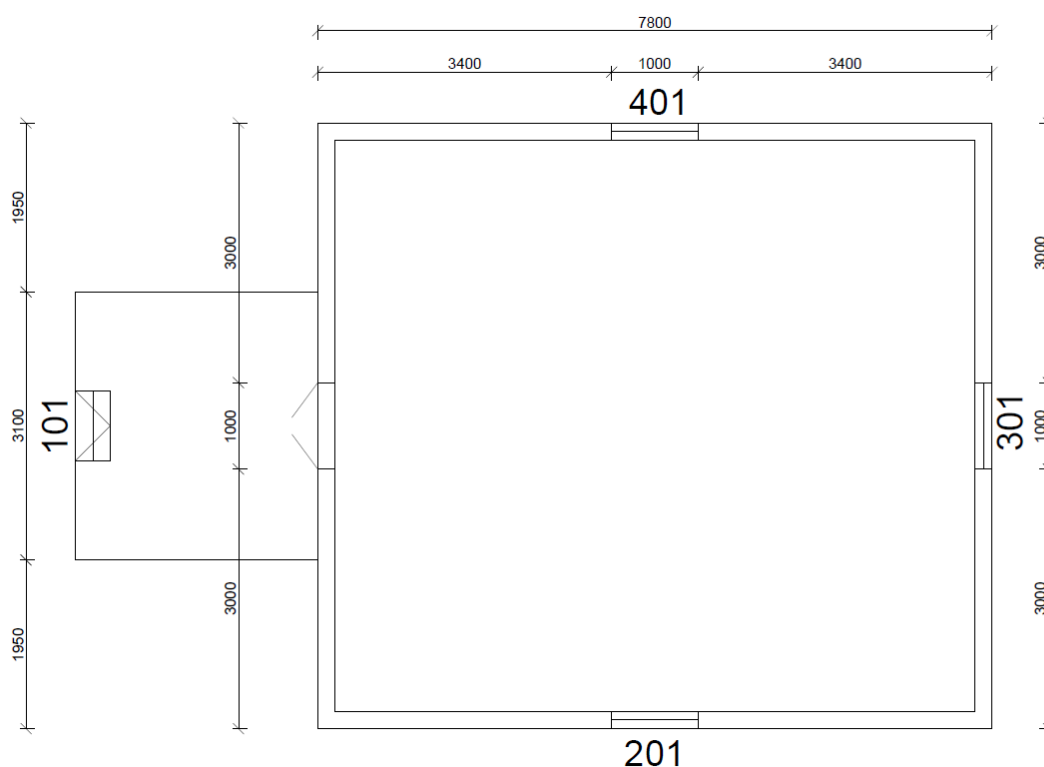
(Isaksson 2021)

7.3.12 1242/1243 - Fönster och dörr

Fönstren är numrerade fasadvis och motsols, startande från västra fasaden med 101, södra fasaden 201 osv.(se figur 84).

Fönster 101 är ett på bredden avlångt fönster placerat ovanför ytterdörren. Fönstret har 4 rutor. De resterande fönstren har två rutor på bredden och 4 på höjden.

Fönstrens konditionsklass har ett medeltal på 3/5. Detta betyder att fönstren överlag är i ganska bra kondition och är endast i behov av lätt underhåll inom 1-5 år. Mer specifik information presenteras i tabellerna och bilderna.

Figur 84 Fönster uppdelning Jurmo kapell (Isaksson 2021)

Tabell 17 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkingar
Allmän kondition, Fasad väster	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 3	Putsning och målning	
Ytbehandling	Vit målfärg	Överlag bra. Konditionsklass 3	Fönstret målas inom 1...5 år	Målfärgen har flagnat
Karm och båge	Trä	Bra Konditionsklass 3	Målning	Målfärg har börjat flagna
Fönsterbleck	Plåt	Bra		
Glas		Bra Konditionsklass 5		

(Isaksson 2021)

Tabell 18 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkingar
Allmän kondition, Fasad söder	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 3		
Ytbehandling	Vit målfärg	Bra. Konditionsklass 4		
Karm och båge	Trä	Överlag bra Konditionsklass 2	Byta ut eller laga karmen	Karmen har fått fuktskador i nedre kanten på insidan. Se figur 85
Fönsterbleck	Plåt	Bra		
Glas		Bra Konditionsklass 5		

(Isaksson 2021)

Tabell 19 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Allmän kondition, Fasad öster	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 3	Byte av foderbräden	Högra och övre foderbrädet murket.
Ytbehandling	Vit målfärg	Bra. Konditionsklass 4		
Karm och båge	Trä	Överlag bra Konditionsklass 2	Byta ut eller laga karmen	Karmen har fått fuktskador i nedre kanten på insidan. Se figur 86
Fönsterbleck	Plåt	Bra		
Glas		Bra Konditionsklass 5		

(Isaksson 2021)

Tabell 20 Fönstrens konditionsklass 10.4.2021

Sisä RYL				
124 Fasad				
1242 Fönster	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Allmän kondition, Fasad norr	Träfönster, ursprungliga	Konditionsklass 3	Byte av foderbräden	Högra och övre foderbrädet murket.
Ytbehandling	Vit målfärg	Bra. Konditionsklass 4		
Karm och båge	Trä	Överlag bra Konditionsklass 2	Byta ut eller laga karmen	Karmen har fått fuktskador i nedre kanten på insidan. Se figur 87
Fönsterbleck	Plåt	Bra		
Glas		Bra Konditionsklass 5		

(Isaksson 2021)

Figur 85 *Fuktskada i fönsterkarmen på södra väggen (Isaksson 2021)*

Figur 86 *Fuktskada i fönsterkarmen på östra väggen (Isaksson 2021)*

Figur 87 *Fuktskada i fönsterkarmen på norra väggen (Isaksson 2021)*

Ytterdörren är byggd av trä och är rödmålad. Inga skador hittades på dörren. Färgen har dock börjat flagna på dörren och foderbräderna så en målning om några år skulle var bra. Dörrens kondititonsklass 3/5.

Figur 88 *Kapellets ytterdörr (Isaksson 2021)*

7.3.13 126 - Vattentak

Kapellets åstak är belagt med tegel. Takkonstruktionerna kunde inte undersökas då vi inte hade tillgång till att undersöka konstruktionen. Hur ventileringen i taket fungerar kan ej fastställas men täckorna är fastslagna och brädfodringen går upp emot täckan. Detta kan betyda att taket inte ventileras ordentligt. Vattenrännor skulle vara bra att installera för att skydda fasaderna.

Taket ser ut att överlag vara i bra kondition. Teglen är smutsiga och skulle vara i behov av att tvättas. Ett tegel har spruckit i takets nedre kant på södra sidan (se figur 89). Teglet är inringat på figur 95. Genomföringen vid tuppen uppe på åsen borde kollas i samband med tak tvätt eller dylikt.

Vattbrädorna som ligger ovanpå hängbräderna täcker varken den yttersta tegelraden eller åsteglen (se figur 90, 91 och 92), detta möjliggör att vatten kan rinna ner bredvid teglen och orsaka fuktskador i täckorna. Täckan ovanför ytterdörren har fuktskada på grund av detta (se figur 93). Några tegel uppe vid åsen ligger inte ordentligt på plats (se figur 94).

Figur 89 Sprucket taktegel på södra sidan
(Isaksson 2021)

Figur 90 Vattbrädet på sydvästra sidan
(Isaksson 2021)

Figur 91 Vattbrädet på nordöstra sidan (Isaksson 2021)

Figur 92 *Vattbrädet på farstutaket (Isaksson 2021)*

Figur 93 *Täckan ovanför ytterdörren (Isaksson 2021)*

Figur 94 Åstegel på södra sidan (Isaksson 2021)

Figur 95 Taket på södra sidan. Sprucket tegel utmärkat med svart cirkel (Isaksson 2021)

Tabell 21 Takets konditionsklass 10.4.2021

Runko RYL				
126 Vattentak				
1261.1 Vattentak	Nuläget	Kondition	Åtgärdsförslag	Anmärkningar
Vattentak	Tegeltaket är i relativt gott skick	Konditions-klass 2	Vattbrädorna måste bytas	Konditions-klass 2 p.g.a. vattbrädorna
Taktäckor	Överlag bra. Fuktskada ovanför ytterdörren	Konditions-klass 3. Sliten färg	Bör målas.	Fuktskador i täckan. Se figur 93
Hängbräden	Slitage förekommer regelbundet runt objektet.	Konditions-klass 3. Sliten färg	Skrapning och målning	
Läckage	Vattnet rinner ner i täckorna på några ställen	Konditions-klass 2.	Vattbrädorna måste bytas	

(Isaksson 2021)

7.4 Underhållsbasis för Jurmo kapell

Underhållsplanen är uppdelad i två olika fem års intervaller (1-5år och 5-10år), där det räknas upp vad som skulle vara kritiskt att få gjort inom de fem första åren och sen de mindre kritiska åtgärderna i fem till tio års intervallen.

Underhållsplanen baserar sig på konditionsrapporten och uppdelningen av åtgärderna baserar sig på dess konditionsklass. Den omtalade konstruktionsdelens kapitelnummer skrivs ut före åtgärdsförslaget för att förenkla navigeringen mellan underhållsplanen och konditionsrapporten.

7.4.1 Jurmo underhållsplan 1 – 5 år

7.3.13 Vattentak, konditionsklass 2/5.

- Taket behövs tvättas. Vattbrädorna som är ovanpå hängbrädorna behöver bytas ut och lagas bättre. Vatten rinner in i täckorna.
- Även anslutningen mellan farstutaket och västra fasaden borde förbättras så vattnet inte kan förstöra konstruktionen undertill. I samband med en taktvätt

borde genomföringarna i taket kontrolleras och några av teglen uppe vid åsen borde sättas ordentligt på plats (se figur 94).

7.3.7 Fasader, konditionsklass 3/5.

- Skrapning och målning av fasaderna. I samband med målning borde några hörnbräden bytas ut och de två översta panelerna på både södra och norra sidan borde fästas på nytt.
- Brädet under dropplisten på västra gaveln borde också bytas.
- Täckorna kan även skrapas och målas i samband med fasadmålning.
- Plåt på dropplisterna kunde installeras i samband med en fasadmålning.

7.3.3 Sockeln, konditionsklass 3/5.

- Murbruket på östra gaveln har lossnat. Borde muras på nytt.

7.4.2 Jurmo underhållsplan 5 – 10 år

7.3.12 Fönster, konditionsklass 3/5.

- Fönstren är i överlagt väldigt bra skick men karmarna har fått fuktskada på insidan. Karmarna eller åtminstone delar av karmarna borde bytas ut. I samband med detta borde fönstrens foderbräden på norra sidan bytas och alla fönsterkarmar målas.

7.3.12 Dörren, konditionsklass 3/5.

- Dörren är i överlagt bra skick. Färgen har lite börjat flagna. Skulle kunna målas i samband med fönsterrenovering eller fasadmålning.

7.3.5 Stomme.

- Kontrollera den nedersta stocken som ligger emot grunden. Har stockens kondition försämrats så borde delar av stocken bytas ut.

8 Sammanfattning och diskussion

Detta arbete omfattar en konditionsgranskning av skärgårdskapellen på Aspö, Nötö och Jurmo. Utifrån dessa rapporter har underhållsplaner för varje kapell gjorts för att hjälpa Pargas Kyrkliga Samfällighet att klargöra vilka åtgärder som bör tas i samband med kapellens underhåll och bevaring. Rapporten undersökte konditionen av byggnadernas konstruktionsdelar men inkluderar inte konditionen av interiören av byggnaden. Interiören undersöktes endast visuellt för att möjligen finna spår av fuktskador i konstruktion. Det fanns även delar av konstruktion som inte kunde undersökas på grund av svår åtkomst då inget materialistiskt såsom golvbräden eller panel borttogs.

Alla de olika kapellen bär ett unikt historiskt värde till de öar och samhällen där de är byggda. Även om kapellen till sin funktion och sitt syfte är lika så är de i sin utformning och stil väldigt olika. Stilskillnaden mellan kapellen är inte förvånande då de alla är byggda med ungefär 100 års mellanrum ifrån varandra. Det är endast tack vare de tidigare generationernas bevarings åtgärder som vi kan tacka för att dessa kapell återstår.

Detta arbete tar även upp betydelsen av historiskt värde och autenticitet i samband med bevaringen av kulturhistoriska byggnader. De åtgärder som vi gör i samband med bevaring skall vara så autentiska som möjligt så att vi inte sänker det historiska värdet igenom att göra ändringar på byggnader. Men det finns en diskussion att ha runt aspekten ifall det är värt att restaurera en byggnadsdel ifall den är byggt tekniskt inte optimal? Balansen av att bevara en viss autenticitet i byggnaden men göra ändringar så att konstruktionens livslängd förlängs. Ett bra exempel på detta är att i samband med kapellen på Aspö, Nötö och Jurmo och faktumet att ingen av byggnaderna har hängrännor. Vatten från takkonstruktionerna har möjligheten med hjälp av vinden att skvätta ner på ytterväggen och orsaka att ytskiktets och materialets livslängd förkortas. En uppoffring av byggnadens historiska autenticitet skulle förlänga byggnadens livslängd och på så vis vara värt kompromissen då byggnadens historiska helhets värde skulle bevaras för en längre tid.

Vi skribenter av detta arbete, Joakim & Anton vill tacka Pargas kyrkliga samfällighet för möjligheten att vi fått bekanta oss med och besöka dessa kapell. Skärgården och skärgårdslivet är av stor betydelse för oss båda och vi tar stolthet i att vårt arbete kommer bära ett historiskt värde i samband med dokumentationen av livet ute i skärgården. Ett speciellt tack till de lokala på Aspö och Nötö som tog emot oss och ett speciellt tack till Tina Johansson på Jurmo inn som välkomna oss med öppna armar och gav oss mat och husrum.

9 Källförteckning

Hagentoft, C-E., (2002). *Vandrande fukt Strålände värme. Så fungerar hus*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kyrkolag (26.11.1993/1054) <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1993/19931054>

Lag om skyddande av byggnadsarvet (4.6.2010/498) <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20100498>

Lierud, P., & Unnerbäck, A. (2002). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Museiverket. Info om museiverket. <https://www.museovirasto.fi/sv/om-oss> (hämtat 12.4.2021)

Museiverket. Kyrkliga kulturmiljöer. <https://www.museovirasto.fi/sv/kulturmiljo/byggnadsarv/kyrkliga-kulturmiljoer> (hämtat 12.4.2021)

Nikula, S., (1973). *Finlands kyrkor/Åbolands prosteri 1 (Borgå stift del 1)*. Helsingfors: Oy Weilin+Göös AB.

Petersson B-Å. (2018). *Tillämpad byggnadsfysik*. Lund: Studentlitteratur AB.

RT 103003, 2019. Asuinkiinteistön kuntoarvio. Kuntoarvioijan ohje. © Rakennustietosäätiö RTS

RT 10-10962, 2009. Talo 2000 hankenimikkeistö. © Rakennustietosäätiö RTS